

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

ВНПЗ «Дніпровський
гуманітарний університет»



Олег КИРИЧЕНКО

27.11.2025

**ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ**

Освітній ступінь другий (магістерський)

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітня програма «Психологія»

СХВАЛЕНО


на засіданні Вченої ради університету
(протокол № 4 від 27.11.2025)

Дніпро – 2025

Програма атестаційного екзамену підсумкової атестації / Укладачі :
 Пріснякова Л.М., Самойлов О.Є., Пашко А.О. Дніпро: Дніпровський
 гуманітарний університет, 2025. С. 65.

Програма вміщує зміст нормативних дисциплін фахового спрямування,
 перелік питань, приклади тестових завдань з навчальних дисциплін, що
 виносяться на підсумкову атестацію і рекомендовану літературу для
 підготовки до екзамену.

Гарант освітньо-професійної програми «Психологія»
 (назва програми)
 підготовки фахівців Другого (магістерського) рівня вищої освіти
 (рівень вищої освіти)
 зі спеціальності 053 Психологія
 (шифр та назва спеціальності)


 (підпис)
Людмила ПРИСНЯКОВА
 (ім'я та прізвище)
к.псих.н., доц.
 (науковий ступінь, вчене звання)

«27» 11 2025 р.

Обговорено на засіданні кафедри психології (протокол від 24.11.2025, № 7).

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ	5
2. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ	8
3. ЗМІСТ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ	9
3.1. Теоретико-методологічні проблеми психології	9
3.2. Психологічна допомога в надзвичайних ситуаціях.....	14
3.3. Психологія ментального здоров'я.....	20
3.4. Теорія та практика психологічного консультування	23
3.5. Психосоціальна реабілітація та інтеграція	27
3.6. Профілактика та корекція відхилень у поведінці особистості.....	31
4. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ	37
4.1. Теоретико-методологічні проблеми психології	37
4.2. Психологічна допомога в надзвичайних ситуаціях	39
4.3. Психологія ментального здоров'я.....	42
4.4. Теорія та практика психологічного консультування	44
4.5. Психосоціальна реабілітація та інтеграція	46
4.6. Профілактика та корекція відхилень у поведінці особистості.....	48
5. ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ	50
Перший блок.....	50
Другий блок	53
6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	67

ПЕРЕДМОВА

Атестаційний екзамен підсумкової атестації (далі – Екзамен) передбачає комплексну перевірку знань здобувачів вищої освіти, отриманих ними під час навчання за освітньо-професійною програмою «Психологія» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Програма атестаційного екзамену підсумкової атестації (далі – Програма) складена відповідно до вимог освітньо-професійної програми «Психологія» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти та Стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» другого (магістерського) рівня, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 564.

Екзамен передбачає перевірку знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти з основних теоретичних і прикладних дисциплін психологічного напрямку. Метою Екзамену є визначення рівня сформованості професійних компетентностей, здатності застосовувати психологічні знання на практиці, аналізувати поведінку, емоційні стани та міжособистісні взаємини. Під час Екзамену оцінюється розуміння студентами ключових понять, сучасних підходів, методів дослідження та етичних принципів професійної діяльності психолога. Такий контроль дає змогу узагальнити результати навчання, виявити готовність випускників до самостійної професійної роботи та подальшого фахового розвитку.

Програма містить методику та порядок проведення Екзамену, стислий зміст навчального матеріалу, список рекомендованих джерел, орієнтовні приклади тестових завдань до практичної частини Екзамену та критерії оцінювання результатів його складання.

Екзамен проводиться з використанням тестових технологій. Тестові завдання розробляються відповідно до даної Програми та мають у повному обсязі охоплювати навчальний матеріал, передбачений нею. Тестові завдання формуються випусковою кафедрою шляхом формування бази тестових завдань з теоретичних питань та практичних завдань з навчальних дисциплін, що включені до Екзамену.

Екзамен проводиться у віддаленому режимі з використанням можливостей системи управління дистанційним навчанням «MOODLE» (далі – система).

Сформована база тестових завдань розглядається на засіданні кафедри та подається на затвердження Гаранту освітньо-професійної програми другого (магістерського) освітнього рівня. Після схвалення база тестових завдань завантажується до системи; база є інформацією для службового користування, доступ до якої є персоналізованим та чітко регламентованим з моменту її створення до моменту санкціонованого відкриття доступу до них у системі в день проведення Екзамену.

1. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Кількість тестових завдань з певної навчальної дисципліни, яка входить до Екзамену визначає НПП, який викладав навчальну дисципліну, як правило, лектор, але **не менше 30 завдань**.

Кількість тестів у базі тестових завдань **теоретичної частини** має бути не менше 150 завдань, з яких 50 система автоматично у рандомному порядку відбере в день проведення Екзамену.

Кількість тестів у базі тестових завдань **практичної частини** має бути не менше 30, з яких 10 система автоматично у рандомному порядку відбере в день проведення Екзамену.

Часові обмеження доступу до виконання завдань Екзамену визначаються розкладом підсумкової атестації та узгоджуються з Головою Екзаменаційної комісії. **Обсяг часу, відведеного на проходження завдань Екзамену у формі тестування, становить 3 год. 20 хв., у т.ч. на теоретичну складову - 1 год. 20 хв., на практичну складову - 2 год.**

Кожне тестове завдання оцінює досягнення важливої та істотної освітньої мети, перевіряє відповідний рівень засвоєння здобувачами вищої освіти знань, в тому числі вищі когнітивні рівні. Умова тестового завдання містить чітко сформульоване завдання, яке фокусується на одній проблемі. Варіанти відповідей – гомогенні (однорідні). Усі дистрактори – вірогідні (правдоподібні). Відомості, що містяться в одному тестовому завданні, жодним чином не дають відповідь на інше тестове завдання. Умови завдань сформульовані позитивно. Завдання сформульовані у вигляді твердження грамотно, коротко, чітко, зрозуміло, без повторів, малозрозумілих слів і символів, без використання негативних тверджень. Зміст завдання відповідає програмним вимогам та відображає зміст навчання.

Кожне тестове завдання має **інструкцію**, яка визначає, що слід робити випробуваному. Інструкція сформульована коротко, чітко і зрозуміло, наприклад, у таких формах: «Відзначити правильну відповідь»; «Вказати номери правильних відповідей»; «Доповнити»; «Встановити відповідність»; «Встановити правильну послідовність» і т.д. Форма інструкції відповідає формі завдання.

Кожне тестове завдання має **умову** – стимул для відповіді, яка описує певну проблему і ставить завдання перед екзаменованим. Умова допомагає здобувачеві вищої освіти чітко уявити поставлену перед ним проблему. Умова може містити лише завдання або складатися із вступних відомостей та запитання. Умова може подаватися у формі запитання, у наказовій формі або у формі незавершеного твердження. У переважній більшості тестових завдань використовується форма запитання або наказова форма, які є легшими для здобувачів вищої освіти і ставлять перед ними чіткіше завдання.

У переважній більшості тестових завдань пропонується 4 варіанти відповідей, серед яких мінімум одна є правильною, решта – дистрактори – неправильними. Усі дистрактори правдоподібні і однорідні. Серед

дистракторів використовуються поширені помилки, хибні уявлення, об'єкти, що відповідають лише частині характеристик, наведених в умові, тощо.

Завдання першого блоку завдань практичної частини передбачає аналіз конкретної ситуаційної задачі, яка відображає типовий запит клієнта до психолога. Необхідно проаналізувати ситуацію та письмово відповісти на запитання. Метою таких завдань є перевірка здатності випускника:

- встановлювати первинний контакт із клієнтом і формулювати професійно доречні запитання;
- аналізувати скаргу, запит і психологічну проблему клієнта;
- обирати адекватну парадигму психологічного консультування (гуманістичну, когнітивно-поведінкову, психодинамічну, екзистенційну тощо);
- формулювати мету та завдання психологічної роботи, виходячи із запиту клієнта;
- добирати відповідні методи та психотехніки;
- визначати критерії оцінювання ефективності й позитивної динаміки психологічної допомоги.

Виконання цього блоку завдань дозволяє виявити аналітичне мислення, професійну етичність, комунікативну компетентність і практичну спрямованість підготовки майбутнього магістра з психології.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за критеріями:

1. правильність аналізу ситуації та визначення психологічної проблеми;
2. обґрунтованість вибору методів психодіагностики і корекції;
3. логічність і послідовність запропонованого алгоритму дій;
4. практична доцільність і професійна етичність запропонованих рішень;
5. уміння робити узагальнення та формулювати висновки.

Завдання другого блоку практичної частини Екзамену містять завдання на встановлення наслідків конкретної ситуації. В цих завданнях може бути чотири типи відповідей за ступенем правильності наслідку та його зв'язку з наведеною конкретною ситуацією:

- 1) реальний наслідок, пов'язаний з конкретною ситуацією (правильна відповідь);
- 2) реальний наслідок, не пов'язаний з ситуацією;
- 3) нереальний або неправильно описаний наслідок, пов'язаний з конкретною ситуацією;
- 4) нереальний або неправильно описаний наслідок, не пов'язаний з конкретною ситуацією.

Варіанти відповідей розміщено системно (в логічному, в алфавітному порядку, у порядку збільшення або зменшення чисел тощо). Відповіді незалежні одна від одної та не перетинаються між собою, вони однорідні за змістом і належать до однієї навчальної мети.

Практичні завдання Екзамену сприяють комплексній перевірці готовності здобувачів до самостійної професійної діяльності, демонстрації аналітичного мислення, психологічної культури, комунікативної компетентності та здатності приймати зважені рішення в межах професійних обов'язків.

2. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Складання Екзамену з використанням тестових технологій в синхронному режимі передбачає:

- реєстрацію здобувача вищої освіти в системі та отримання персоналізованих логіну та паролю для входу;
- проходження аутентифікації та вхід до системи у визначений розкладом підсумкової атестації час для складання тестових завдань.

Здобувачі вищої освіти, які допущені до складання підсумкової атестації **за 5 робочих днів** до початку підсумкової атестації перевіряють актуальність власної реєстрації в системі та доводять інформацію до відома куратора навчальної групи та/або Гаранта освітньо-професійної програми.

Доступ до виконання завдань Екзамену відкривається навчально-науковим відділом згідно з розкладом підсумкової атестації в день проведення Екзамену з **09-00 до 00-00**. Обсяг часу, відведеного на проходження завдань Екзамену у формі **тестування, становить 1 год. 20 хв.**

На наступний день після проведення Екзамену відповідальна особа навчально-наукового відділу друкує звіт, який автоматично формується системою та імпортується в файл формату **.xlsx**, щодо результатів складання завдань Екзамену та надсилає на електронну адресу **секретаря Екзаменаційної комісії** для обліку результатів та оформлення звітної документації роботи Екзаменаційної комісії (протоколи).

Правила подачі та розгляду апеляцій при проведенні Екзамену з використанням технологій дистанційного навчання та можливостей Системи. Для розгляду заяв здобувачів вищої освіти **щодо змісту тестових** завдань і правильності відповідей на них наказом ректора створені Екзаменаційна комісія та Апеляційна комісія, які діють впродовж календарного року.

Апеляція здобувача вищої освіти щодо змісту тестового завдання або правильності відповіді на нього подається ним в довільній формі шляхом надсилання листа на адресу електронної пошти навчально-наукового відділу не пізніше 24 годин після проведення Екзамену.

За наслідками розгляду заяви Екзаменаційна комісія має право дискваліфікувати тестове питання у разі встановлення:

- 1) невідповідності освітньо-професійній програмі та її змісту;
- 2) суттєвих недоліків у формулюванні умови чи варіантів відповідей, що унеможлиблює його однозначне трактування;
- 3) відсутності правильної відповіді в жодній з альтернатив або наявності двох або більше правильних відповідей.

У разі дискваліфікації таке тестове питання вилучається з бази тестових завдань Екзамену, а всім здобувачам вищої освіти незалежно від наданої відповіді, **нараховується 1 (один) бал**. До Протоколу Екзаменаційної комісії вносяться відповідні зміни.

3. ЗМІСТ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

3.1. ТЕОРЕТИКОМЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Природнича та гуманітарна парадигми психології

Поняття методу і визначення методології. Причини зацікавленості психології в методології. Питання відповідальності психолога-дослідника. Закономірність розвитку науки: наукові відкриття, аномалії. Парадигма і умови прийняття нових парадигм науковим співтовариством, за т. Куном. Ознаки природничої парадигми. Гуманітарна парадигма в психології. Методологічний плюралізм і предмет психології. Методологія науки і методологія дослідження. Поняття методу в науці: науковий підхід, методологічний принцип, дослідницький метод, конкретна методика. Побудова мети та гіпотез. Розрізнення пояснювальної та описової психології. Методи пояснювальної (природничо – наукової) психології: спостереження, експеримент, тести, аналіз продуктів діяльності, опитування. Методи описової (гуманітарної) психології: інтроспекція, самозвіт, включене спостереження, ідентифікація, рефлексія, діалог, герменевтика. Методи практичної психології (психологічної практики): психотерапія, консультування, тренінг, корекція.

Тема 2. Структура психології як системи знань

Психологічні факти, закони, теорії, методи, категорії, принципи та методологічні проблеми як основні складові системи наукових суджень у психології. Значення психології для методологічного знання. Структура методологічного знання: рівні методології. Функції науки. Філософське, світоглядне і методологічне знання. Закономірності розвитку психологічної науки.

Місце і роль психології в системі наукового знання. Міждисциплінарні зв'язки психології з іншими галузями знань та внутрішні фактори її еволюції. Специфіка предмету психології. Структура сучасної психології. Закони психології та їх методологічна функція. Методологічна криза основ психології 19, 20 ст. Етапи розвитку методологічної кризи. Основні причини кризи. Течії і напрямки психології. Наукові школи як форма організації науки. Психоаналітична традиція. Біхевіоризм. Гуманістична психологія. Когнітивна психологія. Гештальтпсихологія. Трансперсональна психологія. Онтопсихологія. Теоретико – методологічний аналіз психологічної практики. Методи добування та інтерпретації психологічних знань.

Тема 3. Категоріальний апарат психології

Категоріальний апарат психологічної науки: базисні і метапсихічні категорії психологічної науки. Процес і закономірності формування

категоріального ладу – серцевина внутрішньої логіки розвитку психологічної науки. Взаємозв'язок розробки психологічних проблем і основних категорій. Категорія «образу» в психології. Фактори формування образу. Категорія «дії». Поведінка як адаптивна дія. Внутрішній план дії. Від психофізіологічної до психосоціальної дії. Категорія «мотиву». Спонукальна та смислоутворююча функції мотивації. Проблеми мотивації діяльності. Категорія «особистості» в психології. Концепція самоактуалізації особистості. Абсолютизація окремих категорій як основа оформлення течій і наукових шкіл у психології.

Тема 4. Основні принципи сучасної психології

Принцип детермінізму як причинної зумовленості поведінки. Історичні особливості розробки принципу детермінізму в науці; рівні детермінації. Принцип відображення. Принцип єдності психіки та діяльності. Принцип системності. Цілісний, інтегральний підхід до тлумачення психічного. Системна детермінація людської поведінки. Принцип розвитку. Розвиток психіки в філогенезі, онтогенезі. Розвиток психіки і розвиток особистості.

Тема 5. Основні проблеми психологічної науки

Категорія свідомості та психогностична проблема. Історія дослідження проблеми свідомості в зарубіжній та вітчизняній науці. Свідомість в рефлексології і з позицій біхевіоризму. Психоаналітичний напрямок і свідомість. Категорія образу: психофізична та психофізіологічна проблеми. Виникнення психофізичної проблеми. Підходи до вирішення психофізичної проблеми: теорія психофізичної взаємодії, психофізичний паралелізм. Перспектива вирішення даної проблеми. Категорія дії та психопраксична проблема. Діяльність як суспільно – історична категорія. Психологічні аспекти дослідження індивідуальної діяльності. Проблема спільної діяльності. Проблема спілкування. Спілкування як базова категорія в психології. Функції і структура спілкування. Особливості перебігу психічних процесів в умовах спілкування. Категорія мотиву та психомотиваційна проблема. Категорія особистості та психосоціальна проблема. Спрямованість особистості. Перспективи розвитку психологічної науки.

Тема 6. Сучасна психологія: некласичний вектор

Основні методологеми сучасної психології (за М.В. Савчиним). Методологеми сучасної психології. Особливості некласичного підходу до дослідження особистості як культурного об'єкта (внесок Л.С. Виготського, Д.Б. Ельконіна, М.М. Бахтіна, Альфреда Адлера, Д.О. Леонт'єва, С.Д. Максименко у розвиток і становлення нового погляду на людину як суб'єкта самодетермінованої активності). Напрями некласичної трансформації психології (за Д.О. Леонт'євим):

- від пошуку знань до соціального конструктивізму; - від монологізму до діалогізму;
- від ізольованого індивіда до ідеального суб'єкта досягнення життєвого успіху;
- від детермінізму до самодетермінації;
- від потенціалізму до езистенціалізму.

Структурний підхід до дослідження особистості. Загальна характеристика стану розвитку теорії диспозиційних рис особистості (внесок Олпорта, Кеттелла, Айзенка). Основні припущення й принципи, на яких базуються дослідження структури особистості, та їх відбиття у різних моделях особистісних рис. Варіанти скорочення психометричної 16-факторної моделі Кеттелла. Емпіричний і теоретичний статус п'ятифакторної моделі особистісних рис і аспекти її критики. Загальна характеристика п'ятифакторної моделі особистості (Гольдберг Р.Л. – Goldberg, R.L.). Модель Кости і МакКрея. Шестифакторна модель Ештона і Лі. Емпіричний і теоретичний статус диспозиційних моделей особистісних рис як генералізованих нейропсихічних структур. Новітні уявлення про «єдиний фактор особистості» (Ірвінг, Раштон). Духовна парадигма в психології (М.В. Савчин, 2013 р.).

Література:

Підручники:

1. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень. Вінниця: 2024. 180 с.
2. Носенко Е. Л., Аршава І. Ф. Сучасні напрями зарубіжної психології. : психологія особистості: підручник для студентів вищих навчальних закладів / Під заг. Ред. С. Д. Максименка, Дніпропетровськ : ДНУ, 2019. 264 с.
3. Методологія та організація наукових досліджень: підручник. Клименко М. О., Петрук В. Г., Мокін В. Б., Вознюк Н. М. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2012. 474 с.
4. Пілющенко В. Л., Шкрабак І. В., Словенко Е. І. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення. Київ : Лібра, 2004. 344 с.
5. Стеченко Д. М., Чмир О. О. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ : Знання, 2005. 309 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Гавриловська К. П., Горбунова В. В. Методичні рекомендації з курсу «Методологічні та теоретичні проблеми психології». Житомир, 2024. 35 с.
2. Калюжна Є. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: навчальний посібник. Київ : ПІК ДСЗУ, 2019. 136 с.

3. Ковальчук В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. Київ : ВД Професіонал, 2025. 240 с.
4. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів / авт. Кол. Корольчук М. С. та ін. Київ : Ніка-Центр, 2018. 336 с.
5. Носенко Е. Л., Салюк М.А. Методика та організація наукових досліджень. Методичний посібник для самостійної роботи студентів. Д. 2023. 52 с.
6. Основи наукових досліджень: навчальний посібник /О.М. Сінчук, Т.М. Берідзе, М.Л. Барановська, О.В. Данілін, Д.О. Кальмус. Кременчук: ПП Щербатих О.В. 2022, 196 с.
7. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології: Навчально-методичний посібник. Київ : Ніка-Центр. 2023. 204 с.
8. Савчин М. В. Методологеми психології. Київ : Академвидав, 2023. 224 с.
9. Сидоренко В. Методологія і методи наукових досліджень: навчально-методичний посібник. Вікторія Сидоренко. Біла Церква: БНПО, 2024. 150 с.
10. Становлення базових парадигм української психології: колективна монографія / В. В. Турбан, І. В. Білоконь, Н. М. Бугайова та ін.; за ред. В. В. Турбан. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 257 с.
11. Грипич С.Н., Буравкова Л.М. Науково-дослідна діяльність студента. Навчальний посібник. К., 2021. 288 с.
12. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 212 с.
13. Калюжна Є. М. Теоретичні та методологічні проблеми психології: навч. посіб. Запоріжжя : Акцент, 2015. 152 с.
14. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Київ : ВД «Професіонал», 2004. 208 с.
15. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 206 с.
16. Корольчук М.С., Трофімов Ю.Л. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник / М. С. Корольчук, Ю. Л. Трофімов, В. І. Осьодло та ін. К. : Ніка-Центр,. 2008. 336 с.
17. Ладонько Л.С. Методологія наукових досліджень. Чернігів., 2023. 64 с.
18. Панфілова Г.Б., Сурякова М.В., Склянська О.В. Соціальна психологія (з основами соціально-психологічного тренінгу): Навч. посібник [електронне видання]. Дніпро: Середняк Т. К., 2021. 150 с. Режим доступу: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/4469>
19. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. Київ, 2003. 116 с.
20. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології (Досвід

особистісноцентрованої систематизації категоріально-поняттєвого апарату): навч.-метод. посіб. Київ : Ніка-Центр, 2003. 204 с.

21. Соловйов С. М. Основи наукових досліджень: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 176 с.

22. Технологія наукових досліджень (схеми та приклади): навч. посіб. уклад. М. С. Дороніна. Харів : ВД «ІНЖЕК», 2005. 64 с.

23. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 224 с.

24. Шарапов О. Д., Дербенцев В. Д., Семьонов Д. Є. Системний аналіз: навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 154 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Максименко С. Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2019. Вип. 7. С. 3–18.

2. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій. Харків : НУЦЗУ, 2016. 191 с.

3. Батраченко І.Г., Панфілова Г.Б., Склянська О.В. Розширення життєвої антиципації особистості як ресурс психологічної допомоги в умовах війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 33 (72) № 4 2022.* С.104-109. Режим доступу https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2022/18.pdf

4. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: курс лекцій. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 124 с.

5. Максименко С. Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2010. Вип. 7. С. 3–18. URL: <http://surl.li/irfws> .

6. Мілютіна К. Л. Методологічні та теоретичні проблеми психології: опорний конспект лекцій. Київ : ІПК ДСЗУ, 2004. 88 с.

7. Носенко Е. Л., Аршава І. Ф. Сучасні напрями зарубіжної психології. ДН-ськ : ДНУ. 2010. 306 с. URL: <http://surl.li/irfwx> .

8. Duckworth A. L., Weir D., Tsukayama E., Kwok D. Who does well in life? Conscientious adults excel in both objective and subjective success. *Frontiers in Psychology*. 2012. Vol. 3. P. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2012.00356>.

9. Eisenberg I., Bissett P., Zeynep Enkavi A., et. al. Uncovering the structure of self-regulation through datadriven ontology discovery. *Nature Communications*. 2019. Vol 1, No. 10. P. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41467-019-10301-1>.

10. Hayes A. F., Rockwood N. J. Regression-based statistical mediation and moderation analysis in clinical research: Observations, recommendations, and implementation. *Behav. Res. Ther.* 2017. Vol. 98. P. 39–57.

11. Maddi S. Hardiness: An operationalization of existential courage. *Journal of Humanistic Psychology*. 2004. Apr. 44. P. 279–298.

12. Maddi S. Hardiness: Turning Stressful Circumstances Into Resilient Growth. New York, USA : Springer, 2013. 186 p.

Інтернет-ресурси:

1. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>
2. Пошукова система Springer <https://link.springer.com/>
3. Пошукова система Google books <https://books.google.com/>
4. Пошукова система WorldWideScience.org <https://worldwidescience.org/>
5. Пошукова система DOAJ <https://www.doaj.org/>
6. Пошукова система DOAB <https://www.doabooks.org/>
7. Пошукова система Springer Open <https://www.springeropen.com/>

3.2. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Тема 1. Психологічна допомога в надзвичайних ситуаціях: актуальність та завдання

Психологія екстремальних та кризових ситуацій як психологічна навчальна дисципліна і причини її виникнення. Різні підходи до визначення поняття «надзвичайна ситуація». Забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях. Визначення поняття «надзвичайна ситуація» в окремих галузях психологічних наук. Різні підходи до визначення поняття «криза». Надзвичайна ситуація як чинник кризи. Криза як джерело надзвичайних ситуацій. Визначення поняття «кризова ситуація» в психології. Наслідки дії кризової ситуації на людину. Поняття «психотравмуючий чинник», «психічна травма». Типологія психотравмуючих чинників.

Тема 2. Психологічні наслідки травматичних подій в умовах надзвичайних ситуацій

Надання ППД в екстремальних та кризових ситуаціях. Алгоритми дій із постраждалими, що перебувають у певних психічних та фізичних станах: марення і галюцинації; страх; апатія; ступор; рухове збудження; агресія; нервові тремтіння; плач, істерика; реакція горя.

Тема 3. Психологічні аспекти переживання гострого горя як кризової ситуації ненормального типу

Емоційні стани людини в екстремальних умовах. Поняття екстремальних умов та їх психологічні особливості. Види емоційних станів, що виникають у стресових ситуаціях. Основні реакції: страх, тривога, агресія, розгубленість, мобілізація. Вплив емоцій на поведінку та прийняття рішень. Механізми психологічної адаптації до екстремальних умов. Роль емоційної стійкості та самоконтролю. Психологічні способи подолання стресу та відновлення рівноваги.

Тема 4. Екстремальна психологічна підготовка для професіоналів, які працюють в умовах ризику

Поняття екстремальної діяльності та професійного ризику. Психологічні особливості професій, пов'язаних з ризиком (військові, рятувальники, поліцейські, медики, волонтери тощо). Стресові та кризові ситуації у професійній діяльності. Психічні та емоційні стани в екстремальних умовах: страх, тривога, напруга, мобілізація ресурсів. Механізми психологічної стійкості – роль саморегуляції, мотивації, досвіду та підтримки команди. Методи екстремальної психологічної підготовки: тренінги, моделювання ситуацій, розвиток уваги, самоконтроль, дихальні техніки. Профілактика професійного вигорання та посттравматичних розладів.

Роль психолога у системі підготовки фахівців до роботи в екстремальних умовах.

Тема 5. Надання невідкладної психологічної допомоги постраждалим у кризових ситуаціях

Поняття кризової ситуації та її вплив на психіку людини. Мета та завдання невідкладної психологічної допомоги. Основні принципи кризового втручання: швидкість, доступність, підтримка, конфіденційність. Психологічні реакції постраждалих у перші години після події: шок, заперечення, дезорієнтація, емоційна нестабільність. Етапи надання невідкладної допомоги: первинний контакт і встановлення довіри; оцінка стану постраждалого; стабілізація емоційного стану; надання інформації та підтримки; перенаправлення до спеціалізованої допомоги. Методи кризового втручання: активне слухання, техніки заспокоєння, дихальні вправи, короткострокові інтервенції. Роль психолога в команді екстреного реагування. Особистісна готовність та емоційна стійкість фахівця, що надає допомогу.

Значення своєчасної психологічної підтримки для зниження наслідків травматичних подій.

Тема 6. Психологічна діагностика, корекційні методи та профілактичні заходи для роботи з людьми, які постраждали в екстремальних ситуаціях

Актуальність проблеми психологічної допомоги постраждалим в екстремальних умовах. Психологічні наслідки екстремальних подій: стрес, шок, страх, ПТСР, депресивні стани. Мета та завдання психологічної діагностики постраждалих. Методи діагностики: спостереження, інтерв'ю, тести, проєктивні методики, опитувальники. Принципи психологічної допомоги та етичні аспекти роботи з травмованими людьми. Корекційні методи: кризове консультування, когнітивно-поведінкова терапія, арттерапія, тілесноорієнтовані практики. Профілактичні заходи: психоосвіта, тренінги стресостійкості, групи підтримки, самопомога. Роль психолога у процесі відновлення емоційного стану постраждалих.

Значення комплексного підходу до діагностики, корекції та профілактики психологічних наслідків екстремальних подій.

Тема 7. Психологічна підтримка постраждалих відповідно до типу надзвичайної ситуації

Класифікація надзвичайних ситуацій: природні (повені, землетруси, пожежі тощо); техногенні (аварії, вибухи, пожежі на виробництві); соціальні та воєнні (бойові дії, терористичні акти, насильство). Психологічні особливості реакцій постраждалих залежно від типу НС. Основні завдання психологічної підтримки: стабілізація стану, зниження тривоги, повернення відчуття безпеки. Методи та форми роботи: індивідуальні бесіди, групова підтримка, кризове консультування, психоосвіта. Особливості надання допомоги при різних типах НС: при природних катастрофах – робота з шоком та втратою; при техногенних аваріях – подолання паніки, дезорієнтації; при воєнних діях – робота з травмою, горем, відчуттям небезпеки. Етичні принципи та професійна відповідальність психолога. Взаємодія з рятувальними службами, медиками, волонтерами.

Значення адаптивної психологічної підтримки для збереження ментального здоров'я постраждалих.

Тема 8. Профілактика психологічних травм та підвищення стійкості до стресу

Актуальність проблеми психологічних травм у сучасних умовах. Поняття психологічної травми та стресу. Визначення, основні ознаки, відмінності між стресом і травмою. Причини виникнення психологічних травм. Екстремальні події, професійні ризики, хронічний стрес. Психологічні та фізіологічні прояви травматичних станів. Фактори, що впливають на стійкість до стресу. Особистісні риси, соціальна підтримка, досвід подолання.

Методи профілактики психологічних травм. Психоосвіта, розвиток навичок саморегуляції, підтримка соціальних зв'язків. Підвищення стресостійкості: тренінги, релаксаційні техніки, когнітивно-поведінкові підходи, майндфулнес.

Роль психолога у профілактиці травматизації та підтримці стресостійкості. Значення психологічної готовності та внутрішньої рівноваги для подолання складних життєвих ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА:

Основні нормативні акти:

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
2. Етичний кодекс психолога. URL : <https://www.psycounseling.org/ethics>

Підручники:

1. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущат'я у сім'ї до політичного терору. Львів, 2019. 424 с.

2. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. В.Тімченка. К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с.

3. Бріер Д., Скот К. Основи травмофокусованої психотерапії. Львів : Свічадо, 2015. 48 с.

4. Каліна Н.Ф. Психотерапія : підручник. К. : Академвидав, 2010. 288с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Екстремальна психологія: методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія / уклад. О.М. Амплєєва. Одеса : Бондаренко М.О., 2024. 75 с.

2. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84274034.pdf>

3. Мороз Р. А. Психологія травмуючих ситуацій та надання психологічної допомоги: методичні рекомендації. Миколаїв: Ілліон. 2016. 224 с.

4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.

5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. Київ, 2018. 240 с.

6. Перша психологічна допомога: Посібник для працівників на місцях. К.: Університетське видавництво «ПУЛЬСАРИ», 2017. 66 с. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44615/9786176150787-ukr.pdf;jsessionid=6E53BAAB313D4A5A42A47127781D319D?sequence=72>

7. Психологія екстремальних та кризових ситуацій : навч.-метод. посіб. Для студ. денної та заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія» / Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л.М. та ін. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 356 с.

8. Психологія управління: Посібник / Орбан-Лембрик Л. Е. Київ: Академвидав, 2010. 568с. (Серія « Альма – матер»)

9. Савельєва В. С. Організаційна поведінка: Навч. посіб. / Савельєва В. С., Еськов О. Л., Вакуленко В. М. Київ : «Центр учбової літератури», 2012. 240 с.

10. Сантандер Хеґе та ін. Групи психологічної підтримки дорослих, які втратили близьких людей внаслідок різних обставин. Методичний посібник. 2017. 152 с.

11. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія : посібник [для студ. вищ. навч. закл.] Полтава : АСМІ, 2010. 240 с.

12. Галасюк С.С., Нездоймінов С.Г. Професійна етика психолога : навч.-практ. посіб. Київ: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 204 с.

13. Горбунова В. В., Карачевський А. Б., Климчук В. О., Нетлюх Г. С., Романчук О. І. Соціально психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО : посібник для ведучих груп. Львів : Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. 96 с.

14. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник / за заг.ред Л. Гридковець. Том 3. Київ, 2018. 236 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>

15. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. Київ : Наш формат, 2017. 1068 с. URL: <http://surl.li/fvmij>

16. Посібник з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки Гуманітарна допомога в Україні та сусідніх країнах. Inter-Agency Standing Committee, 2022.

17. Практична психосоматика: депресія. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. 2-е видання, доповнене. Київ, 2021. 216

18. Практична психосоматика: діагностичні шкали. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. Київ: ВНТУ, 2018. 108 с.

19. Приходько Ю.О. Практична психологія: Введення у професію : навч. посібник / Ю.О. Приходько. - 2-ге вид. Київ.: Каравела, 2010. 233 с.

20. Психологія екстремальної діяльності [Текст] : навч. посіб. / І. І. Приходько, О. С. Колесніченко, О. В. Тімченко та ін. / За заг. ред. проф. І. І. Приходька. Харків : НА НГУ, 2016. 571 с. : іл. 11; табл. 11; бібліогр. : 81 назва.

21. Сулятицький І., Островська К., Осьодло В. та ін. Психолого-корекційний практикум травм війни: навч. посібник. Львів, 2019. 396 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої травматизації [Текст]: монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.

2. Види екстремальних ситуацій та їх характеристика. URL: westudents.com.ua/.../81623-1-harakter-vidi-ekstremalnih-situatsiy-psiologchniy-vpli.

3. Гарець Н.О., Варакута М.Л. Аналіз динамічних характеристик психологічного ресурсу особистості ст.210. Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень: *матеріали IV Міжнародної наукової конференції, м. Житомир, 10 лютого, 2023 р.* / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2023. 260 с

4. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знуцань у сім'ї до політичного терору. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 416 с.

5. Горбунова, В. В. (2005) Етичні та правові аспекти психологічних досліджень. Практична психологія соціальна робота (3). pp. 18-23. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/4027/>

6. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах : методичні рекомендації. Київ ; Харків : ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», 2014.

7. Корсунська В.В., Варакута М.Л., Вихід із зони комфорту – шлях до змін особистісного розвитку, Міжнародна науково-практична конференція «Психологічний супровід до, під час та після війни: дослідження та ділення досвідом», присвячена Всесвітньому дню психічного здоров'я та Дню захисників та захисниць України, м. Львів, 14-15 жовтня 2022 р. на базі Українського Католицького Університету.

8. Пріснякова Л.М., Тарасевич І.Ю., Варакута М.Л. «Емоційне вигорання як індикатор соціального стану суспільства», *Засідання круглого столу «Емоційне вигорання – шляхи подолання»* 09 червня 2022 року.

Інші джерела:

1. Горбунова В.В., Карачевський А.Б., Климчук В.О., Нетлюх Г.С., Романчук О.І. Соціально-психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО: посібник для ведучих груп : навчальний посібник. Львів : Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. 96 с. URL: https://k-s.org.ua/wp-content/uploads/2019/08/Posibnuk_A5-1-1.pdf

2. Панок В. Г. Методичні підходи до надання психологічної допомоги потерпілим від техногенної катастрофи / Центр, соц. експертиз і прогнозів ін.-ту соціол. НАН України та ін. К., 2019. 104 с. URL: <http://surl.li/fvltld>

3. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти: навчальний посібник / кол. авторів; за заг. ред. проф. В.К. Грищука. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 328 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4838/1/protydija_teroryzmu.pdf

9. Мур Томас. Піклування про душу: як сповнити глибиною і сенсом щоденне життя / пер. з англ. О.Демиденко; за фах.ред. Д. зелеського і О. Фешовця. Львів: Вид-во «Астролябія», 2020. 448 с.

10. Невидимі наслідки війни. Як розпізнати? Як спілкуватись? Як допомогти подолати? Довідник для широкого кола фахівців / за заг. ред. К. Возніцина, Л. Литвиненко. Київ, 2020. 192 с. URL: <http://surl.li/fvmje>

11. Протокол діагностики та терапії ПТСР (NICE). URL: https://ipz.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/nice_2.pdf

12. Lazorko, O., Koval, S., Hrek, O., Shkrabiuk, V., Kulesha-Liubinet, M., & Bihun, N. Psychological Security of the Individual as a Functional Component of Professional Activity. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 2021, 12(4), 455-473. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/259>

13. Vasylieva, N., Kulesha-Liubinet, M., Trubaieva, K., Dub, M., Ribtsun, Y., & Ivantsev, N. Speech Therapy as a Component of Comprehensive Rehabilitation of Patients with Acute Impairment of Cerebral Circulation. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 2022, 13(3), 181-194. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/13.3/361>

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.meta-ukraine.com> – Мета – українська пошукова система.
2. <http://www.google.com> – пошукова система Google.

3.3. ПСИХОЛОГІЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я**Тема 1. Поняття ментального та психологічного здоров'я особистості**

Основні визначення поняття здоров'я. Поняття про психічне здоров'я. Критерії психічного здоров'я. Оцінка психічного здоров'я. Психологічне та ментальне здоров'я. Гармонія особистості та її саногенний потенціал. Шляхи збереження психічного здоров'я. Поняття про здоровий спосіб життя, здоров'я особистості. Основні поняття: здоров'я, ментальне здоров'я, гармонія особистості, саногенний потенціал, здоровий спосіб життя.

Тема 2. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на ментальне здоров'я особистості

Зовнішні фактори, що впливають на ментальне здоров'я. Роль спадковості у розвитку психічних розладів. Салютогенез. Вплив сучасного медіа простору на ментальне здоров'я особистості. Взаємодія між фахівцями різних галузей у збереженні та відновленні ментального здоров'я особистості. Профілактика психічних розладів.

Тема 3. Порушення ментального здоров'я в дорослому віці

Психічні розлади. Депресія. Тривожно-фобічні розлади. Обсесивно-компульсивні розлади. Розлади харчової поведінки. Деменція. Шизофренія. Причини виникнення психічних розладів, клінічні ознаки. Методи діагностики.

Тема 4. Психічні розлади дитячого та підліткового віку

Розумова відсталість. Затримка психічного розвитку. Розлади аутичного спектру. Синдром дефіциту уваги. Причини виникнення психічних розладів в дитячому віці. Психосоціальна адаптація дітей з ЗПР. Дитяча й підліткова депресія.

Тема 5. Психологія адиктивної поведінки

Визначення поняття «адиктивна поведінка». Причини виникнення адиктивної поведінки. Види адикцій. Психоактивні речовини та їхній вплив на людину. Алкоголізм. Куріння. Наркоманія. Нехімічні адикції. Комп'ютерна залежність. Ігрова залежність. Профілактика адиктивної поведінки в дитячому, підлітковому й дорослому віці.

Тема 6. Проблема екстремальних впливів на психіку людини

Поняття «екстремальний вплив». Стрес і дістрес. Психофізіологія стресу. ПТСР. Резил'єнтність й посттравматичне зростання. Психологічний капітал людини. Панічна атака: клінічні прояви й перша психологічна допомога.

Тема 7. Основні методи підтримки й відновлення ментального здоров'я

Медикаментозне лікування психічних розладів. Психотерапія й психокорекція в збереженні ментального здоров'я. Техніки стабілізації. Профілактика психічних розладів. Суїцидальна превенція.

Тема 8. Ментальне здоров'я представників соціономічних професій

Поняття «соціономічна професія». Психологічні особливості професійної придатності психологів. Волонтерська діяльність та її вплив на ментальне здоров'я особистості. Емоційне вигорання: причини, клінічні прояви, лікування та профілактики. Методи відновлення ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА:

Підручники:

1. Психічне здоров'я особистості: підручник для вищих навчальних закладів / С.Д. Максименко, Я.В. Руденко, А.М. Кушнерьова, В.М. Невмержицький. Київ: Людмила, 2021. 438 с.

2. Тимофєєва М.П., Слобоцька О.В. Психологія здоров'я. К.:Медпринт, 2022. 600 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Штифурак В. Психологія здоров'я: навчальний посібник. Вінниця, 2025. 340 с.

2. Методики дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій : психологічний практикум. /за ред. Л. М. Карамушки. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 76 с.

3. *Власенко І.А., Фурман В.В., Рева О.М., Канюка І.О. Психологічне здоров'я студентської молоді. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 224 с.*

4. Жадан М.А. Психогігієна та психопрофілактика: навчальний посібник. Київ. Каравела, 2018. 346 с.

5. Кокун О.М. Сприяння підвищенню життєстійкості фахівців соціономічних професій. Київ – Львів: Вид.Вікторія Кундельська, 2021. 84 с.

6. Толкунова І.В., Гринь О.Р., Смоляр І.І., Голець О.В. Психологія здоров'я людини. Київ: 2018. 156 с.

7. Максименко С. Д., Карамушка Л. М., Зайчикова Т. В. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти. 2-е вид. Київ. Міленіум, 2006. 345 с.

8. 2. Рибалка О.Я. Психологія здоров'я та психологічного благополуччя. Методичні вказівки до практичних занять для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня магістр, спеціальності 053 «Психологія». Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. 52 с.

9. Психологія здоров'я [Електронний ресурс]: електрон. метод. рекомендації до практичних занять з курсу «Психологія здоров'я» для студ. першого (бакалавр.) рівня вищої освіти / уклад. Є. Л. Базики. - Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2023. 38 с.

10. Тат'янчиков А. О. Психологія здоров'я: навчально-методичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології); кафедра психології НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2021. 35 с.

11. Мушкевич М. І. Психологія здоров'я: навчально-методичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології). Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 76 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Штифурак В.С., Шпартун О.М. Феноменологія, практика та корекція психологічного здоров'я особистості: монографія. Вінниця, 2019. 331с.

Інші джерела:

1. Павлик Н. Структура й критерії психологічного здоров'я особистості, *Психологія і особистість*. 2022. № 1(21). С. 34–59.

2. Бамбурак-Кречківська Н.М., Бригадир М.Б. Теоретичні аспекти аналізу проблематики психічного здоров'я людини. *Габітус*. 2022. Секція 7 «Соціальні та поведінкові науки». С.279 - 284.

3. Євтушенко І. В. Психологічне здоров'я: поняття, критерії та рівні. *Вісник післядипломної освіти*. 2023. Вип. 25(54). Серія «Соціальні та поведінкові науки». С.56 - 69.

4. Lykholat O. et al. Research of phenolic compounds content in yoshta berries for the perspective of cultivation and use in healthy nutrition in the steppe zone of Ukraine *EUREKA: Life Sciences*. 2023. 3. 27-33.

5. Лихолат О.та ін. Українські superfoods: економічні, екологічні, психофізіологічні, гастрокультурні, аспекти. *Науковий погляд: економіка та управління*, № 1 (81). 2023. С.128 - 133.

Інтернет-ресурси:

1. Види здоров'я: фізичне, психічне, психологічне, моральне, соціальне. Основи здоров'я URL: <https://ukrnova.com/zdorovia/vidi-zdorov-ya-fizichne-psikhichne-psikhologichne-moralne-sotsialne-osnovi-zdorov-ya.html>
2. Психічне здоров'я, його основні ознаки URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/3518-psihichne-zdorovya-yogo-osnovni-oznaki/>
3. Особливості депресивних станів у молоді: діагностика та психологічна допомога. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2022/42-2022/37.pdf>
4. Салютогенез. URL: <https://www.psychoinstitut.com/%D1%81%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B7/>

3.4. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Тема 1. Основи психологічного консультування

Сутність психологічного консультування. Визначення і цілі психологічного консультування. Психологічне консультування та психотерапія. Теорії особистості та практика консультування. Структура процесу консультування. Етичні принципи та проблеми психологічного консультування. Прикладні аспекти консультування. Роль та місце консультанта у консультуванні. Вимоги до особистості консультанта. Модель ефективного консультанта. Система цінностей консультанта. Вплив професійної діяльності а особистість консультанта

Тема 2. Основні етапи та методи психологічного консультування

Визначення консультативного контакту. Терапевтичний клімат. Фізичні компоненти терапевтичного клімату. Емоційні компоненти терапевтичного клімату. Навички підтримання консультативного контакту. Оцінка проблем клієнтів. Процедура та техніки консультування. Основні етапи консультації.

Тема 3. Проблема невизначеності та ризику в сучасній психології

Психологічний зміст поняття невизначеності. Прийняття рішень в умовах невизначеності. Психологічний зміст поняття ризику та ризикованої поведінки. Індивідуальні чинники схильності до ризикованої поведінки.

Тема 4. Кризове консультування

Поняття кризи та кризового стану. Нормативні та ненормативні кризи. Особливості проживання кризового періоду. Консультування з приводу втрати, горювання. Загальна типологія кризових станів. Кризові стани за П.П. Горностаєм. Стратегії психосоціальної допомоги в умовах кризи. Дослідження кризових станів. Кризова інтервенція. Психологічний дебрифінг як форма

кризової інтервенції. Втрата як причина життєвої кризи. Горе як реакція людини на втрату.

Тема 5. Робота з травмою в умовах невизначеності

Психологічна травма та її особливості. Допомога людині з психологічною травмою. Визначення «травма» та «травматична подія». Гостра стресова реакція. Основи надання допомоги в гострому періоді травми. Гострий стресовий розлад. Посттравматичний стресовий розлад. Методологія роботи з травмою. Мультимодальна модель подолання basic ph. Психоедукація та робота з моделлю basic ph. Відновлення безперервності життя. Основні складові консультативної та терапевтичної роботи з травмою.

Тема 6. Консультування з проблем тривоги та страху

Тривожність та її причини. Тривога та тривожність. Консультування тривожних клієнтів. Страх та його психологічне розуміння. Теорії виникнення страху. Консультування клієнтів з проблемами страхів.

Тема 7. Психологічна діагностика в умовах невизначеності та ризику

Шкала оцінки впливу травматичної події (Impact of Event Scale, IES-R). Симптоматичний опитувальник (SCL-90-R). Госпітальна шкала тривоги і депресії (HADS). Шкала депресії Гамільтона (HAM-D). Шкала депресії Бека. Діагностика копінг-стратегій. Діагностика стресостійкості та резилієнс. Шкала резилієнс Коннора-Девідсона (K. Connor, J. Davidson, 2003). Шкала резильєнтності Коннора-Девідсона-10. Опитувальник професійної життєстійкості (Коқун О.). Методика визначення стресостійкості та соціальної адаптації Т.Холмса і Р.Рей (Social Readjustment Rating Scale, SRRS).

Тема 8. Особливості кризового телефонного консультування

Мета та завдання телефонного консультування. Вимоги до телефонного консультанта. Алгоритм телефонного консультування. Базові навички телефонного консультанта.

ЛІТЕРАТУРА:

Основні нормативні акти:

1. Європейська соціальна хартія від 18 жовтня 1961 року.
2. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959р.
3. Конвенція ООН про права дитини від 2.09. 1990 р.
4. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р.
5. Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству»

6. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (№ 2801-ХІІ від 19.11.1992 р.)
7. Постанова Кабінету Міністрів України 1993-11-03 №896 «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття»)
8. Положення про психологічну службу системи освіти України (03.05.99, № 127 у новій редакції наказу МОН України від 02.07.2009 №616).
9. Лист МОН України «Щодо планування діяльності, ведення документації і звітності усіх ланок психологічної служби системи освіти України» (27.08.2000 № 1/9 – 352).
10. Про затвердження Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів (№ 691 від 19.10.2001).
11. Положення про експертизу психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах Міністерства освіти і науки України (наказ МОН України від 20.04 2001р. №330).
12. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей» (30.10.2018 № 1/9-656)

Підручники:

1. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
2. Риженко М. Ю. Психологія ризику : підручник. Київ ; Центр навчальної літератури, 2019.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Агапова І. П. Психологія прийняття рішень : навч. посіб.: Київ : Каравела, 2018.
2. Булах І.С. Психологія життєвих криз особистості : навч. посіб. Вінниця: «Нілан-ЛТД», 2015. С. 8-35.
3. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник. К. : Четверта хвиля, 2004. 256 с.
4. Коваль І. С., Шибрук О. В. Методичні рекомендації на тему: «Телефонне консультування як екстрена психологічна допомога». Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Львів. 2014 р. 29 с.
5. Магдисюк Л. І. Основи психологічного консультування : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 360 с.
6. Панок В. Г. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультування : навч. посібник / В. Г. Панок, Я. В. Чаплак, Я. Ф. Андреева / за заг. ред. В.Г. Панка, І.М. Зварича. – Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 384 с.

7. Психологія стресу та стресових розладів : навч. посіб. / Уклад. О. Ю. Овчаренко. К. : Університет «Україна», 2023. 266 с

8. Федоренко Р. П., Шкарлатюк К. І. Психологічний практикум з консультування: зміст, прийоми, технології : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III - IV рівнів акредитації. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 199 с.

Інші джерела:

1. Афанасьєва Н.Є. Психологічне консультування представників екстремальних професій: теорія, методологія, практика: монографія. Х.: НУЦЗУ, 2017. 315 с.

2. Бондзик Д. Психологічні концепції ризику та ризикованої поведінки. Scientific Bulletin of Kherson State University Series Psychological Sciences. 2025. 56-63 с.

3. Гусєв А. И. Толерантність до невизначеності як чинник розвитку ідентичності особистості : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2009. 233 с.

4. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях: Педагогічна думка, 2016. 219 с.

5. Коцинець В. В., Галич М. Ю. Особливості надання екстреної психологічної допомоги за різних психофізіологічних реакцій особи. Ūridiĭna psiĥologiĭa. 2020. № 2 (27). с. 54-60.

6. Лазос Г. Професійні ризики в роботі психолога з постраждалими внаслідок травматичних подій. Організаційна психологія. Економічна психологія, 2015. (2), 68-75.

7. Лісова О. С. Психологія суїцидальної поведінки Чернівці : АНТ Лтд, 2004. 233 с.

8. Макаревич О.П. Психологія регуляції поведінки особистості у складних ситуаціях; К.: Оріяни, 2001. 223 с.

9. Мельник Ю. В. Психологічна характеристика ситуації невизначеності в життєвому просторі особистості. ГАБІТУС. Загальна психологія. Історія психології. Вип.21. 2021. с. 83-87.

10. Пашко Т., Гліченко О. Телефонне консультування : Пам'ятка для працівників на місцях / за ред. В. Чернобровкіної ; Нац. ун-т «КиєвоМогилянська академія». Київ : НаУКМА, 2023. 16 с.

Інтернет-ресурси:

1. Гершанов О. Основи роботи з травмою. URL: <https://rm.coe.int/osnovu-raboty-z-travmoi-ukr/1680a035d8>

2. Кризове психологічне консультування в умовах війни. Серія лекцій від М. Шкробута, 2024 р. URL: <https://christian->

psychology.org.ua/kryzove-psyhologichne-konsultuvannya-v-umovah-vijny-seriya-lekczij/

3. Перша психологічна допомога: онлайн-курс URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/first-psychological-aid/>

3.5. ПСИХОСОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ТА ІНТЕГРАЦІЯ

Тема 1. Предмет, мета та завдання реабілітаційної допомоги.

Предмет, мета та завдання реабілітаційної допомоги. Поняття «психологічна реабілітація». Специфіка реабілітаційної допомоги у практичній діяльності психолога. Поняття «самореабілітація» та її значення для діяльності практичного психолога. Умови та прийоми здійснення само реабілітації.

Тема 2. Кризові стани та деструктивна життєва організація як предмет психологічної реабілітації.

Поняття «психологічна криза», «кризовий період», «кризовий стан», «кризова життєва ситуація». Стадії та типи кризи. Чинники виникнення кризового стану. Типи ставлення до кризової ситуації. Поняття «деструктивна життєва організація». Чинники виникнення деструктивної життєвої організації. Рівні деструктивної життєвої організації та її наслідки.

Тема 3. Особливості реабілітаційної допомоги клієнту у стані гострого горя.

Поняття «горе», стадії горя, стан гострого горя. Основні чинники виникнення стану гострого горя. Типи переживання горя. Можливості психологічної реабілітації клієнтів у стані гострого горя.

Тема 4. Особливості психологічної реабілітації негативних наслідків розлучення

Сім'я як системна функціональна одиниця. Чинники непорозуміння у сім'ї та їх наслідки. Психологічна характеристика розлученої сім'ї. Переживання втрати при розлученні. Вплив факту розлучення на кожного члена сім'ї. Можливості психологічної реабілітації наслідків розлучення. Сімейна кризова терапія.

Тема 5. Особливості психологічної реабілітаційної допомоги потерпілим від насильства.

Поняття «насильство», його види, причини та наслідки. Психологія осіб, що зазнали насильства. Виявлення та діагностування дітей, що постраждали від сексуального насильства. Особливості реабілітаційної допомоги потерпілим від фізичного насильства. Особливості реабілітаційної

допомоги потерпілим від психологічного насильства. Особливості реабілітаційної допомоги потерпілим від сексуального насильства.

Тема 6. Особливості психологічної реабілітаційної допомоги підліткам з суїцидальною поведінкою.

Соціально-демографічні особливості суїцидальної поведінки. Психологічний контекст суїцидальної поведінки. Особистісні передумови суїцидальної поведінки. Ознаки наявності суїцидального наміру. Психодіагностика схильності до суїцидальної поведінки. Профілактика і корекція суїцидальних намірів. Особливості реабілітаційної допомоги підліткам, що знаходяться у стані суїцидального розладу.

Тема 7. Профілактика та особливості психологічної реабілітації адитивної поведінки

Поняття «адикція» та «адитивна поведінка». Причини виникнення адитивної поведінки. Поняття «співузалежнення». Вплив психоактивних речовин на організм людини. Прийоми та засоби реабілітації тютюно- та алкозалежних. Наркотична залежність та можливості її психологічної реабілітації

Тема 8. Профілактика та особливості психологічної реабілітації негативних наслідків ранніх статевих стосунків.

Робота у підгрупах – розбір та аналіз випадків запитів підлітків стосовно негативних наслідків статевих стосунків. Дискусія – аналіз існуючих міфів стосовно статевого життя, вагітності та венеричних захворювань.

ЛІТЕРАТУРА:

Основні нормативні акти:

1. Європейська соціальна хартія від 18 жовтня 1961 року.
2. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959р.
3. Конвенція ООН про права дитини від 2.09. 1990 р.
4. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р.
5. Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству»
6. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (№ 2801-ХІІ від 19.11.1992 р.)
7. Постанова Кабінету Міністрів України 1993-11-03 №896 «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття»)
8. Положення про психологічну службу системи освіти України (03.05.99, № 127 у новій редакції наказу МОН України від 02.07.2009 №616).

9. Лист МОН України «Щодо планування діяльності, ведення документації і звітності усіх ланок психологічної служби системи освіти України» (27.08.2000 № 1/9 – 352).

10. Про затвердження Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів (№ 691 від 19.10.2001).

11. Положення про експертизу психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах Міністерства освіти і науки України (наказ МОН України від 20.04 2001р. №330).

12. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей» (30.10.2018 № 1/9-656)

Підручники:

3. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

4. Риженко М. Ю. Психологія ризику : підручник. Київ ; Центр навчальної літератури, 2019.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Дуб Віра. Реабілітаційна психологія : методичні матеріали до семінарських занять [для студентів ВНЗ] / Віра Дуб. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. 92 с.

2. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.

3. Пророк Н., Запорожець О., Креймеєр Д. та інші. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ: Наука, 2018. 236 с.

4. Романишин А.М. Первинна психологічна допомога і реабілітація в бойових умовах: навчальний посібник. Львів : Академія сухопутних військ, 2020. 121 с.

5. Савенкова І.І. Реабілітаційна психологія: навчальний посібник. Миколаїв : Іліон, 2021. 220 с.

6. Савенкова І.І. Нейропсихологія: навчально-методичний посібник. Миколаїв: МНУ, 2021. 220 с.

7. Савенкова І.І. Патопсихологія: навч.-метод. посібник. 2-е видання. Миколаїв: МНУ, 2020. 220 с.

8. Агапова І. П. Психологія прийняття рішень : навч. посіб.: Київ : Каравела, 2018.

9. Булах І.С. Психологія життєвих криз особистості : навч. посіб. Вінниця: «Нілан-ЛТД», 2015. С. 8-35.

10. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник. К. : Четверта хвиля, 2004. 256 с.

11. Коваль І. С., Шибрук О. В. Методичні рекомендації на тему: «Телефонне консультування як екстрена психологічна допомога». Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Львів. 2014 р. 29 с.

12. Магдисюк Л. І. Основи психологічного консультування : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 360 с.

13. Панок В. Г. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультування : навч. посібник / В. Г. Панок, Я. В. Чаплак, Я. Ф. Андреева / за заг. ред. В.Г. Панка, І.М. Зварича. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 384 с.

14. Психологія стресу та стресових розладів : навч. посіб. / Уклад. О. Ю. Овчаренко. К. : Університет «Україна», 2023. 266 с

15. Федоренко Р. П., Шкарлатюк К. І. Психологічний практикум з консультування: зміст, прийоми, технології : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III - IV рівнів акредитації. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 199 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Освітні основи реабілітології : монографія / А. Г. Шевцов. К. : МП Леся, 2019. 483 с.

2. Савенкова І.І. Хронопсихологічне прогнозування перебігу захворювань у психосоматичних хворих: Монографія. К.: КУ ім. Б.Грінченка, 2019. 220 с.

Інші джерела:

1. Тесленко Ю., М'якінькова Л., Тесленко М. Особливості ранньої реабілітації пацієнтів з гострим інфарктом міокарду. *Світ Медицини та Біології*. №4 (78), 2021 рік, С. 011-015.

2. Афанасьєва Н.Є. Психологічне консультування представників екстремальних професій: теорія, методологія, практика: монографія. Х.: НУЦЗУ, 2017. 315 с.

3. Бондзик Д. Психологічні концепції ризику та ризикованої поведінки. *Scientific Bulletin of Kherson State University Series Psychological Sciences*. 2025. 56-63 с.

4. Гусєв А. И. Толерантність до невизначеності як чинник розвитку ідентичності особистості : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2009. 233 с.

5. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях: Педагогічна думка, 2016. 219 с.

6. Кошинець В. В., Галич М. Ю. Особливості надання екстреної психологічної допомоги за різних психофізіологічних реакцій особи. *Ūridiĉna psihologiâ*. 2020. № 2 (27). с. 54-60.

7. Лазос Г. Професійні ризики в роботі психолога з постраждалими внаслідок травматичних подій. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 2015. (2), 68-75.

8. Лісова О. С. Психологія суїцидальної поведінки Чернівці : АНТ Лтд, 2004. 233 с.

9. Макаревич О.П. Психологія регуляції поведінки особистості у складних ситуаціях; К.: Оріяни, 2001. 223 с.

10. Мельник Ю. В. Психологічна характеристика ситуації невизначеності в життєвому просторі особистості. *ГАБІТУС. Загальна психологія. Історія психології*. Вип.21. 2021. с. 83-87.

11. Пашко Т., Гліченко О. Телефонне консультування : Пам'ятка для працівників на місцях / за ред. В. Чернобровкіної ; Нац. ун-т «КиєвоМогилянська академія». Київ : НаУКМА, 2023. 16 с.

Інтернет-ресурси:

1. Гершанов О. Основи роботи з травмою. URL: <https://rm.coe.int/osnovu-raboty-z-travmoi-ukr/1680a035d8>

2. Кризове психологічне консультування в умовах війни. Серія лекцій від М. Шкробута, 2024 р. URL: <https://christian-psychology.org.ua/kryzove-psyhologichne-konsultuvannya-v-umovah-vijny-seriya-lekczij/>

3. Перша психологічна допомога: онлайн-курс URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/first-psychological-aid/>

4. <https://stud.com.ua>

5. <https://pidruchniki.com>

6. psylib.org.ua › books › plato01

7. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України <https://mon.gov.ua/ua>

8. Пошукова система Google Академія - <http://scholar.google.com>

9. Сайт «Научная сеть» - <http://www.nature.ru/>

10. Сайт «Brain Maps» - <http://brain-maps.org/>

3.6. ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ВІДХИЛЕНЬ У ПОВЕДІНЦІ ОСОБИСТОСТІ

ТЕМА 1. Соціальна норма і девіації. Відхилена поведінка як прояв дезадаптації особистості.

Основні визначення поняття «норма» в різних наукових підходах. Соціальна норма – класифікація та критерії. Соціально-вікова норма. Критерії нормативної (адаптивної) та «відхиленої» (дезадаптивної) поведінки.

Соціально-психологічні чинники формування девіантної поведінки. Роль сім'ї та стилю сімейного виховання у становленні особистості, схильної до девіантної поведінки.

ТЕМА 2. Основні підходи до класифікації видів відхиленої поведінки.

Класифікації девіацій. Детермінанти девіантної поведінки: соціальні та біологічні передумови виникнення девіацій. Психологічні механізми девіантної поведінки: екзистенційний підхід (В.Франкл, К.Роджерс, Е.Фромм), біхевіоральний підхід (Б.Скіннер, А.Бандура). Диференціація відхиленої поведінки в залежності від способу взаємодії з реальністю. Методи діагностики девіантної поведінки. Психодіагностичний інструментарій для діагностики різних форм девіантної поведінки.

ТЕМА 3. Агресія та агресивність. Психологічні особливості прояву агресивної поведінки.

Причини формування агресивної поведінки особистості. Теорії агресії. Агресія та агресивність. Взаємозв'язок агресії та делінквентної поведінки. Делінквентна поведінка: види, особливості, причини її формування. Типи правопорушників. Неповнолітні злочинці: особливості формування злочинної поведінки у підлітків. Соціопатична особистість. Феномен насилля: домашнє насилля, зґвалтування та насилля над дітьми. Психологічна допомога жертвам насилля.

ТЕМА 4. Суїцид як форма аутоагресивної поведінки. Структура суїцидальної поведінки особистості.

Суїцидальна поведінка. Теорії суїциду в психології. Суїцид з точки зору психоаналітичної теорії З. Фрейда. Чинники суїцидальної поведінки. Особливості прояву суїцидальної поведінки. Ознаки депресії. Ознаки високої вірогідності реалізації спроби самогубства. Особливості суїцидальної поведінки дітей і підлітків.

ТЕМА 5. Психологія залежності. Адиктивні види відхиленої поведінки.

Визначення поняття «адиктивна поведінка». Причини виникнення адиктивної поведінки. Види адикцій. Психоактивні речовини та їхній вплив на людину. Алкоголізм. Куріння. Наркоманія. Нехімічні адикції. Комп'ютерна залежність. Ігрова залежність. Харчова адикція. Профілактика адиктивної поведінки в дитячому, підлітковому й дорослому віці.

ТЕМА 6. Сексуальні девіації. Вікові, статеві та гендерні особливості прояву.

Визначення поняття «стать», «статева ідентичність», «гендер». Сексуальність і сексуальна норма, сексуальне здоров'я, сексуальна патологія.

Статеві відхилення – види, причини. Статеві відхилення: фетишизм, садизм, вуайєризм, гомосексуалізм, гіперсексуальність, педофілія. Статеве виховання. Неблагополучні сім'ї. Проблема проституції в сучасному суспільстві. Особливості дитячої проституції. Причини і наслідки проституції неповнолітніх.

ТЕМА 7. Сутність та основні напрямки профілактики відхилень у поведінці. Види, форми та принципи профілактичної роботи.

Психопрофілактика як запобігання виникнення психологічних проблем особистісного розвитку та міжособистісних стосунків. Психопрофілактика як створення умов повноцінного розвитку особистості, формування психологічних новоутворень, потреба в самоактивності, саморегуляції, саморозвитку.

Стратегії життя як стиль життя особистості. Завдання та рівні психопрофілактичної діяльності психолога з особами різного віку і різних соціальних категорій. Форми і методи організації та проведення психопрофілактики. Робота психолога по створенню доброзичливого психологічного клімату в колективах, родині. Навчання клієнтів методам взаємодії (індивідуально та в корекційних групах), методам самопізнання, саморегуляції, самокорекції як засіб профілактики психологічного здоров'я та безконфліктного спілкування. Психопрофілактика нервово-психічної рівноваги в стресових ситуаціях. Поняття психологічних ресурсів особистості. Їх актуалізація та активізація в критичних ситуаціях життя.

ТЕМА 8. Особливості формування психокорекційних програм для осіб, схильних до девіацій.

Психологічна корекція при роботі з девіантними особами – основні етапи та завдання. Індивідуальні форми психокорекції девіантної поведінки. Методи і форми. Групові форми психокорекції девіантної поведінки. Стандарти формування програм для осіб різних форм девіації. Особливості формування психокорекційної програми на прикладі корекційної групової програми для підлітків з відхиленою поведінкою.

ЛІТЕРАТУРА:

Підручники:

1. Корнєщук В.В., Волошенко М.О., Олло В.П. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків : підручник, видання 2-е доповнене, перероблене. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 136 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Діса О. В., Шинкаренко І. О. Психологія девіантної поведінки : навч.

посіб. Дніпро. ДДУВС. 2024. 77 с.

2. Максимова Н. Ю. Система ранньої діагностики відхилень в розвитку особистості: методичний посібник / за ред. Максимової Н. Ю. Київ – Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 220 с. URL: <http://psychology-naesua.institute/userfiles/files/Maksymova.pdf>

3. Профілактика та корекція відхилень поведінки: метод. реком. до сем. занять / уклад. Лариса Мафтин, Альона Шульга; Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 56 с.

4. Психологія девіантної поведінки особистості : навч. посіб. МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини / уклад.: Сафін О.Д., Байда С.П. Умань : Візаві, 2021. 202 с.

5. Психологія залежної поведінки : навчальний посібник / укл. Мудрик А.Б. Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2022. 236 с. URL:https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21201/3/Psykhol_zalezhn_rov.pdf

6. Гошовський Я., Гошовська Д. Психологія девіантної особистості : навч.-метод. посіб. до практичних занять. Луцьк : ПП Іванюк, 2022. 106 с.

7. Журавель Т., Іванюк І., Лехолетова М., Лютий В., Лях Т., Пашко Н., Соловійова В., Сорокіна О., Спіріна Т., Сулицький В., Удовенко, Ю., Чепенко О., Чуйко О., Швед О., & Янковець В. (2022). Профілактика деструктивної поведінки підлітків (Т. Журавель & Ю. Удовенко, Ред.). Видавництво ФО-П Буря О.Д. Київ, 2022. 144 с

8. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти : навчально-методичний посібник / Андреєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. К. : ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с. URL: <https://surl.li/ckkirw>

9. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посібник. К. : Либідь, 2011. 520 с.

10. Методичний посібник для фахівців, які впроваджують типову програму для кривдників : збірник практичних матеріалів / автори-упоряд.: Степанюк О., Мельниченко О. Київ, 2020. 132 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/6/471033.pdf> (дата звернення: 17.07.2024)

11. Методичні рекомендації «Запобігання та протидія насильству». Міністерство освіти і науки України (Лист від 18.05.2018 № 1/11-5480) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18#Text>

12. Седих К.В., Моргун В.Ф. Делінквентний підліток : навч. посіб. 3-е вид., доп. К. : Видавничий Дім «Слово», 2019. 272 с. URL: <https://surl.li/exucvg>.

13. Стандарти програми корекції девіантної поведінки підлітків віком 14–18 років, які мають досвід вживання психоактивних речовин / автор А.Б. Бежан. К. : Україна, 2015. 180 с. URL: <https://surl.li/sqtigl>

14. Психологічний супровід учасників освітнього процесу під час війни в Україні : матеріали до наради МОН «Щодо запобігання поширенню агресивної субкультури серед підлітків» від 08.03.2023. URL:

<https://surl.li/wcpckd>

15. Христюк О. Л. Психологія девіантної поведінки : навчально-методичний посібник / О. Л. Христюк. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 192 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Корекція девіантної поведінки підлітків : монографія / укл. Бочелюк В., Жадленко І., Панов М., Турубарева А. Вид-во «Центр навчальної літератури», 2024. 442 с.

2. Кошова І. В., Кресан О. Д. Психологія девіантної поведінки : навч.-метод. посібник. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 226 с.

3. Психологічні механізми ресоціалізації осіб з девіантною поведінкою в умовах суспільних змін : монографія / Максимова Н. Ю., Грись А. М., Манілов І.Ф., Литвинчук Л.М., Рябовол Т.А., Філоненко Л.А., Максим О.В., Щербина-Прилука В.М.; за ред. Н. Ю. Максимової. К. : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 272 с.

4. Розлуцька Н. Вимушене переселення як чинник девіантної поведінки дітей і підлітків у полікультурному середовищі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2023. № 1 (52). С. 186–189.

5. Саврасов М.В., Касрашвілі Т.Г., Панфілова Г.Б. Психологічно-теоретичні основи та особливості емоційної дисрегуляції в пацієнтів із нервовою анорексією. *Науковий журнал «Габітус»*. Випуск 69, Том 2. 2025. С. 33-37.

Index Copernicus, Google Scholar. URL: http://habitus.od.ua/journals/2025/69-2025/part_2/8.pdf

Інші джерела:

1. Батраченко І.Г., Панфілова Г.Б., Склянська О.В. Розширення життєвої антиципації особистості як ресурс психологічної допомоги в умовах війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 33 (72) № 4 2022.* С.104-109. URL:

https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2022/18.pdf

2. Камінська А.М., Панфілова Г.Б., Чириченко Ю.В. Психологічна допомога у період кризи середнього віку шляхом психокорекції в процесі АСПП із використанням художніх творів *Науковий журнал «Габітус»*. № 27, 2021. С. 114 - 119. Index Copernicus, Google Scholar. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2021/27-2021/21.pdf>

3. Сапольскі Р. Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас / пер. з англ. Олена Любенко. К. : Наш Формат, 2021. 672 с.

4. Hirschberger Gilad. Collective Trauma and the Social Construction of Meaning. *Frontiers in Psychology*. 2018. 9. Article 1411.

6. Holmes E.A. et al. Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic: a call for action for mental health science. *Lancet. Psychiatry*. 2020. 7.

547–560.

7. McCluskey K.W. Nurturing Talented but Troubled Children and Youth. *Reclaiming Children and Youth*. 2008. № 6 (4). P. 27–32.

8. Silver R.C., Holman E.A., Garfin D.R. Coping with cascading collective traumas in the United States. *Nat Hum Behav*. 2021. 5. 4–6.

4. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

4.1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

1. Визначення поняття «методологія науки».
2. Рефлексія як метод наукового пізнання. Рефлексії як механізм збільшення знання. Три види внутрішньо наукової рефлексії: онтологізм, гносологізм, методологізм.
3. Дескриптивна і нормативна методологія. Функції дескриптивного та методологічного аналізу.
4. Структура методологічного знання: рівень філософської методології; рівень загальнонаукової методології; рівень конкретно-наукової методології; рівень процедури і техніки дослідження. Значення методологічного знання для психології.
5. Базові поняття методології: предмет дослідження, об'єкт дослідження, засоби дослідження та пізнавальна ситуація. Специфіка пізнавальної ситуації в психології.
6. Історична відносність форм, засобів, ідеалів і норм наукового пізнання. Класична наука, некласична наука, постнекласична наука.
7. Позитивізм і його роль як методологічного базису. Виникнення неопозитивізму. Проблеми логічних основ науки і критеріїв науковості.
8. Методологічні проблеми науки в працях К. Поппера. Критичний реалізм Поппера, принцип фальсифікації. Критика К. Поппером старої теорії пізнання, теорія 3-х світів.
9. Методологічні дослідження в постпозитивізма (Т. Кун, І.Лакатос, М. Полані, С. Тулмін, П. Фейєрабенд).
10. Філософсько-світоглядний рівень методологічного знання. Основні філософсько-методологічні позиції в інтерпретації значення, ролі, а також причин виникнення психіки в світі.
11. Рівень загальнонаукової методології. Концепція ноосфери В.І.Вернадського. Кібернетика М. Вінера і Дж. фон Неймана. Загальна теорія систем Л. фон Берталанфі. Синергетика Г. Хакена. Концепція автопоезійних систем У. Матурана і Ф. Варела. Теорія дисипативних структур І. Пригожина. Структуралізм.
12. Конкретно-наукова методологія. Методологічні передумови і висновки культурно- історичної теорії Л. С. Виготського, теорії поля К. Левіна, теорії Ж. Піаже.
13. Рівень процедур і технік дослідження; підходи до типологізації психологічних методів. Тривимірна класифікація методів психологічного дослідження за В.Н. Дружиніним.
14. Підстави класичної, некласичної і постнекласичної науки (наукова картина світу, ідеали і норми наукового пізнання, філософські підстави науки).
15. Структура сучасного наукового знання. Факти як результати емпіричного наукового пізнання. Теорії як результати побудови наукових пояснень відомих фактів.

16. Теорії як результати побудови наукових пояснень відомих фактів. Основні функції теорії. Склад наукової теорії. Види теорій. Інші види теоретичного знання: концепції, підходи, вчення.

17. Критерії відносної істинності наукових теорій. Принцип верифікації. Принцип фальсифікації. Методологія дослідницьких програм. принцип «взаємного прояснення». Логіка зміни наукових теорій.

18. Закони в складі наукового знання (емпіричні закони, теоретичні закони). Умови встановлення причинно-наслідкового (каузального) зв'язку між предметами і явищами. Типи каузальних зв'язків.

19. Емпірична і теоретична психологія. Цілісний теоретико-емпіричний шлях побудови психологічного дослідження шляхом класифікації методів.

20. Підстави виділення психології в самостійну науку (розвиток асоціанізму та інші досягнення).

21. Визначення психічних явищ в контексті різних підходів до пояснення психіки. Визначення психічних явищ у вітчизняній психології.

22. Психологія свідомості та ознаки кризи. Подоланні недоліків психології свідомості в різних психологічних школах.

23. Постановка проблеми кризи в психології. Методологічні основи кризи за Л.С. Виготським.

24. Сучасний стан кризи та варіанти його подолання. Поліпарадигмальність психології як альтернатива її кризи.

25. Склад і структура сучасних наукових психологічних знань. Основні форми психологічних знань: описові та пояснювальні. Методи пояснення: квазіпояснення, номологічні, телеологічні, фіналістичні пояснення.

26. Особливості психологічної причинності. Розуміння причинності згідно класичної і некласичної картини світу.

27. Характеристики законів у психології. Уявлення про кондіціонально-генетичні закони К. Левіна. Закон як «логічна координація» у Ж. Піаже.

28. Методологічне уявлення про рівневу представленість психологічних законів і парціальний характері їх дії у вітчизняній психології.

29. Проблема редукціонізму в психології. Психологічні дослідження: види, етапи. Плани досліджень. Достовірність висновків.

30. Проблема об'єктивного методу в психології. Філософські передумови об'єктивного методу за В. П. Зінченко і М. К. Мамардашвілі.

31. Психофізична і психофізіологічна проблема в психології. Психофізіологічний паралелізм. Психофізіологічна відповідність. Емпіричний паралелізм.

32. Проблема одиниць аналізу психіки. Вирішення проблеми одиниць аналізу психіки у вітчизняній психології (Л.С. Виготський, О. М. Леонтьєв і В.П. Зінченко).

33. Проблема біологічного і соціального. Вирішення проблеми співвідношення між біологічним і соціальним в природі людини в психоаналізі, гуманістичній психології, вітчизняній психології (С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, П.Я. Гальперін).

34. Історичні умови для виділення принципу діяльності. Категорія діяльності в марксистській філософії. Взаємодія як загальна форма взаємозв'язку явищ дійсності.

35. Проблема активності людини. Діяльність як особливий вид активності людини. Основні змістовні характеристики діяльності людини: продуктивність, предметність, суб'єктивність, доцільність, свідомість.

36. Теорія діяльності як загально психологічна парадигма. Психологічна теорія діяльності А. Н. Леонтьєва. Ідея «образу світу».

37. Особистість як системоутворююча категорія в психології. Положення про діяльнісну сутність людини та її соціальну природу.

38. Типологія теорій особистості з точки зору джерел саморозвитку особистості.

39. Теорія особистості з позицій категоріального аналізу психології

40. Онтологічна модель особистості. Концепції генезису особистості. Концепції динаміки змісту особистості. Концепції структури особистості.

41. Принцип детермінізму в психології. Розуміння детермінізму в класичній і некласичній картині світу. Новітні уявлення про взаємозв'язок.

42. Принцип активності в психології. Роль принципу активності в загально психологічній теорії.

43. Принцип розвитку в психології. Реалізація принципу розвитку при аналізі онтогенезу (Л.С. Виготський). Визначення принципу розвитку Л. І. Анциферовою.

44. Принцип системності в психології. Уявлення про психологічні системи в школі Л. С. Виготського. Методологічні принципи системного підходу за Б.Ф. Ломовим.

45. Сутність та функції парадигми. Методологічні принципи парадигми.

46. Природничо-наукова парадигма в психології. Принципи природничо-наукової парадигми у вивченні психічної реальності.

47. Гуманістична парадигма в психології. В. Дільтей про психологію «пояснення» і психологію «розуміння». Метод розуміння Дж. Брунера. Предмет гуманістичної психології.

48. Конструктивістська парадигма в психології. Теорія особистісних конструктів Дж. Келлі як варіант конструктивістської психології. Деструктивні тенденції у психології.

49. Трансперсональна психологія та її методологічна орієнтація. Предмет наукового дослідження в трансперсональній психології. Поняття «змінені стани свідомості» (ЗСС).

50. Взаємодія, діалог і протистояння парадигм у психології.

4.2. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

1. Які етичні дилеми можуть виникати під час надання психологічної допомоги в зоні надзвичайної ситуації?

2. Порівняйте симптоми гострого стресового розладу та

посттравматичного стресового розладу.

3. Як культурні особливості впливають на процес переживання горя? Наведіть приклади.

4. Розробіть програму психологічної підготовки для волонтерів, які працюють з постраждалими від війни.

5. Які комунікативні навички необхідні для ефективного надання першої психологічної допомоги?

6. Опишіть методику проведення групової психотерапії для людей, які пережили природну катастрофу.

7. Як організувати психологічну допомогу для біженців?

8. Які профілактичні заходи можна застосовувати для запобігання вигорання у психологів, які працюють в умовах надзвичайних ситуацій?

9. Які основні відмінності між психологічною травмою і стресом?

10. Які чинники можуть посилювати або послаблювати вплив стресорів на людину?

11. Яку роль відіграє соціальна підтримка в подоланні наслідків екстремальних ситуацій?

12. Як культурні особливості впливають на прояв посттравматичних розладів?

13. Які методи діагностики використовують для виявлення посттравматичного стресового розладу?

14. Які особливості роботи з дітьми, які пережили травматичні події?

15. Які чинники можуть ускладнити процес переживання горя?

16. Як допомогти людям, які втратили близьких унаслідок насильницької смерті?

17. Які духовні практики можуть бути корисними під час переживання горя?

18. Які особистісні якості сприяють успішній роботі в екстремальних умовах?

19. Як організувати ефективну психологічну підтримку команд, що працюють в екстремальних умовах?

20. Які методи тренування психологічної стійкості можуть бути використані?

21. Як надати першу психологічну допомогу людині, яка перебуває у стані шоку?

22. Яких помилок найчастіше припускаються під час надання першої психологічної допомоги?

23. Як створити безпечний психологічний простір для постраждалих?

24. Які групові методи психотерапії найефективніші для роботи з постраждалими?

25. Як організувати довгострокову психологічну підтримку постраждалих?

26. Які критерії ефективності психотерапевтичних програм?

27. Як адаптувати програми психологічної допомоги до специфіки

різних культур?

28. Які особливості має психологічна допомога біженцям?
29. Як організувати психологічну допомогу в умовах обмежених ресурсів?
30. Опишіть стадії переживання гострого горя за Дж. Енджелом
31. Ви опинилися на місці події, де сталася аварія. Які перші кроки ви зробите для надання психологічної допомоги постраждалим?
32. Пацієнт звернувся до вас за допомогою після пережитої автокатастрофи. Він скаржиться на безсоння, кошмари, постійне відчуття тривоги. Які психологічні інтервенції ви б застосували для допомоги цьому пацієнту?
33. Порівняйте психологічні наслідки природних та техногенних катастроф.
34. Як культурні особливості впливають на переживання травматичних подій?
35. Обґрунтуйте, чому важливо враховувати вікові особливості при наданні психологічної допомоги постраждалим.
36. Проаналізуйте етичні аспекти проведення психологічних досліджень у надзвичайних ситуаціях.
37. Що таке гостре горе, і яким чином воно проявляється у психологічній практиці?
38. Які етапи горя, відповідно до моделі Кюблер-Росс, описуються в науковій літературі?
39. Яким чином переживання горя може впливати на психічний стан особи?
40. Які особливості переживання горя у різних вікових категоріях населення?
41. Які методи психологічної допомоги можуть бути ефективними для підтримки осіб у стані горя?
42. Які соціальні чинники можуть впливати на процес переживання горя?
Яким чином горе може впливати на міжособистісні стосунки в сім'ї?
43. Які психологічні інтервенції можуть бути застосовані для роботи з людьми, які переживають горе?
44. Які підстави обґрунтовують важливість екстремальної психологічної підготовки для фахівців?
45. Які основні компоненти програми підготовки професіоналів у ризикових ситуаціях?
46. Яким чином можна розвивати стійкість до стресу серед фахівців, які працюють у кризових умовах?
47. Які види тренінгів є найбільш корисними для професіоналів, що працюють в екстремальних ситуаціях?
48. Які психологічні інструменти можуть бути використані для саморегуляції в умовах стресу?

49. Як запобігти вигоранню серед професіоналів, які працюють у високостресових середовищах?
50. Яка роль групової підтримки у підготовці фахівців до роботи в екстремальних умовах?
51. Яким чином здійснюється оцінка готовності фахівців до діяльності в екстремальних ситуаціях?
52. Що розуміється під терміном «невідкладна психологічна допомога»?
53. Які етапи надання невідкладної психологічної допомоги постраждалим у кризових ситуаціях?
54. Які основні принципи роботи психолога в умовах надзвичайних ситуацій?
55. Які методи використовуються для оцінки психологічного стану осіб, що зазнали травми?
56. Яким чином психолог може ефективно взаємодіяти з постраждалими в умовах стресу?
57. Які основні техніки зняття стресу можуть бути використані в кризових ситуаціях?
58. Яким чином організовується робота з групами постраждалих у кризових ситуаціях?
59. Які ризики можуть виникати під час надання невідкладної психологічної допомоги?
60. Які основні методи психологічної діагностики застосовуються в екстремальних ситуаціях?
61. Яким чином проводиться оцінка психологічного стану осіб, які пережили травму?
62. Які корекційні методи можуть бути ефективними для роботи з постраждалими?
63. Як розробити індивідуальний план психологічної корекції для постраждалих?
64. Які профілактичні заходи можуть зменшити ризик виникнення психологічних травм?
65. Які методи психологічного консультування є найбільш ефективними для роботи з постраждалими?

4.3. ПСИХОЛОГІЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

1. Охарактеризуйте психологію ментального здоров'я як галузь психологічних знань.
2. Визначте предмет психології здоров'я, завдання цієї галузі
3. Охарактеризуйте міждисциплінарні зв'язки психології здоров'я.
4. Проаналізуйте рівні життєдіяльності людини
5. Визначте критерії оцінювання здоров'я людини.
6. Охарактеризуйте основні еталони здоров'я і здорової особистості.

7. Охарактеризуйте модель самоактуалізованої особистості А. Маслоу.
8. Проаналізуйте гуманістичну модель здорової особистості Гордона Олпорта.
9. Опишіть модель здорової особистості Віктора Франка.
10. Охарактеризуйте теорію розвитку особистості Ніколаса Енкельмана.
11. Охарактеризуйте поняття «ментальне здоров'я».
12. Визначте основні фактори ризику, що впливають на ментальне здоров'я особистості.
13. Розкрийте ознаки порушення ментального здоров'я.
14. Охарактеризуйте поширені розлади ментального здоров'я.
15. Дайте визначення та проаналізуйте поняття «стрес».
16. Охарактеризуйте основні стадії стресу.
17. Розкрийте відмінності між поняттями «дистрес» та «еустрес».
18. Охарактеризуйте концептуальну модель стресу.
19. Опишіть дві форми змін поведінкової активності у відповідь на стрес.
20. Опишіть види стресу.
21. Охарактеризуйте причини виникнення стресу.
22. Охарактеризуйте особливості поведінкових реакцій особистості в ситуації стресу.
23. Охарактеризуйте поняття «посттравматичний стресовий розлад».
24. Охарактеризуйте ознаки посттравматичного стресового розладу.
25. Дайте визначення та проаналізуйте поняття «адикція», «адиктивна поведінка».
26. Охарактеризуйте психологічні особливості осіб із адиктивними формами поведінки.
27. Проаналізуйте форми адиктивної поведінки.
28. Визначте основні мотиви вживання алкоголю і наркотичних речовин.
29. Охарактеризуйте основні чинники виникнення хімічної адикції.
30. Охарактеризуйте таку модель профілактики наркотизації як модель моральних принципів.
31. Проаналізуйте модель залякування як модель профілактики наркотизації.
32. Опишіть модель таку модель профілактики наркотизації як модель фактичних знань.
33. Охарактеризуйте модель ефективного навчання як модель профілактики наркотизації.
34. Проаналізуйте модель поліпшення здоров'я як модель профілактики наркотизації.
35. Дайте визначення та проаналізуйте поняття «профілактика».

36. Проаналізуйте соціальні, педагогічні психологічні та медичні технології первинної профілактики адиктивної поведінки.
37. Охарактеризуйте вторинну профілактику адиктивної поведінки.
38. Проаналізуйте основні стратегії третинної профілактики адиктивної поведінки.
39. Охарактеризуйте методи профілактики адиктивної поведінки.
40. Опишіть характерологічні особливості свідомості
41. Охарактеризуйте структурні компоненти самосвідомості.
42. Охарактеризуйте зміст процесу психологічного захисту.
43. Охарактеризуйте заперечення як механізм психологічного захисту.
44. Охарактеризуйте витіснення як механізм психологічного захисту.
45. Охарактеризуйте раціоналізацію як механізм психологічного захисту.
46. Охарактеризуйте ідентифікацію як механізм психологічного захисту.
47. Охарактеризуйте відчуження як механізм психологічного захисту.
48. Охарактеризуйте заміщення як механізм психологічного захисту.
49. Охарактеризуйте сублимація як механізм психологічного захисту.
50. Охарактеризуйте катарсис як механізм психологічного захисту.
51. Охарактеризуйте основні теоретичні напрямки дослідження психологічних механізмів забезпечення ментального здоров'я.
52. Охарактеризуйте шляхи допомоги для збереження ментального здоров'я.
53. Проаналізуйте компенсаторні механізми психіки.
54. Дайте характеристику основним формам психогієни.
55. Дайте визначення та проаналізуйте поняття «спосіб життя».
56. Дайте визначення та проаналізуйте поняття «здоровий спосіб життя».
57. Охарактеризуйте фактори, які впливають на ментальне здоров'я студентів.
58. Дайте визначення та проаналізуйте поняття «саморегуляція», види саморегуляції.
59. Проаналізуйте типи компенсації психічних функцій.
60. Охарактеризуйте психічну саморегуляція як невід'ємний компонент здорової особистості.

4.4. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

1. Сутність психологічного консультування.
2. Визначення і цілі психологічного консультування.
3. Психологічне консультування та психотерапія.
4. Теорії особистості та практика консультування.
5. Структура процесу консультування.

6. Етичні принципи та проблеми психологічного консультування.
7. Прикладні аспекти консультування.
8. Роль та місце консультанта у консультуванні.
9. Вимоги до особистості консультанта.
10. Модель ефективного консультанта.
11. Система цінностей консультанта.
12. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта.
13. Визначення консультативного контакту.
14. Терапевтичний клімат.
15. Фізичні компоненти терапевтичного клімату.
16. Емоційні компоненти терапевтичного клімату.
17. Навички підтримання консультативного контакту.
18. Перенос і контрперенос у консультуванні і психотерапії
19. Оцінка проблем клієнтів.
20. Процедура та техніки консультування.
21. Психологічний зміст поняття невизначеності.
22. Прийняття рішень в умовах невизначеності.
23. Психологічний зміст поняття ризику та ризикованої поведінки.
24. Консультування тривожних клієнтів.
25. Консультування клієнтів з проблемами страхів.
26. Консультування клієнтів з суїцидальними думками.
27. Консультування агресивних клієнтів.
28. Поняття кризи та кризового стану.
29. Нормативні та ненормативні кризи.
30. Особливості проживання кризового періоду.
31. Консультування з приводу втрати, горювання.
32. Психологічна травма та її особливості.
33. Допомога людині з психологічною травмою.
34. Загальна типологія кризових станів
35. Кризові стани за П.П. Горностаєм
36. Стратегії психосоціальної допомоги
37. Дослідження кризових станів
38. Кризова інтервенція
39. Психологічний дебрифінг як форма кризової інтервенції
40. Втрата як причина життєвої кризи.
41. Горе як реакція людини на втрату
42. Мета та завдання телефонного консультування
43. Вимоги до телефонного консультанта
44. Алгоритм телефонного консультування
45. Базові навички телефонного консультанта
46. Визначення «травма» та «травматична подія».
47. Гостра стресова реакція.
48. Основи надання допомоги в гострому періоді травми.
49. Гострий стресовий розлад.

50. Посттравматичний стресовий розлад.
51. Методологія роботи з травмою.
52. Мультимодальна модель подолання basic ph.
53. Психоедукація та робота з моделлю basic ph.
54. Відновлення безперервності життя.
55. Основні складові консультативної та терапевтичної роботи з травмою.
56. Методи психологічної діагностики в умовах невизначеності та ризику.

4.5. ПСИХОСОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ТА ІНТЕГРАЦІЯ

1. Предмет, мета та завдання реабілітаційної допомоги.
2. Поняття «психологічна реабілітація».
3. Специфіка реабілітаційної допомоги у практичній діяльності психолога.
4. Поняття «самореабілітація» та її значення для діяльності практичного психолога.
5. Умови та прийоми здійснення само реабілітації.
6. Поняття «психологічна криза»
7. Поняття «кризовий період», «кризовий стан», «кризова життєва ситуація».
8. Стадії та типи кризи.
9. Чинники виникнення кризового стану.
10. Типи ставлення до кризової ситуації.
11. Поняття «деструктивна життєва організація».
12. Чинники виникнення деструктивної життєвої організації.
13. Рівні деструктивної життєвої організації та її наслідки.
14. Можливості психологічної реабілітації кризових станів та деструктивного життєвого устрою.
15. Принципи кризової інтервенції.
16. Принципи організації психологічної реабілітації кризових станів
17. Прийоми психологічної реабілітації кризових станів
18. Особливості реабілітаційної допомоги клієнту у стані гострого горя
19. Поняття «горе», стадії горя, стан гострого горя.
20. Основні чинники виникнення стану гострого горя.
21. Типи переживання горя.
22. Можливості психологічної реабілітації клієнтів у стані гострого горя.
23. Сім'я як системна функціональна одиниця.
24. Чинники непорозуміння у сім'ї та їх наслідки.
25. Психологічна характеристика розлученої сім'ї.
26. Переживання втрати при розлученні.
27. Вплив факту розлучення на кожного члена сім'ї.

28. Можливості психологічної реабілітації наслідків розлучення.
29. Сімейна кризова терапія.
30. Поняття «насильство», його види, причини та наслідки.
31. Психологія осіб, що зазнали насильства.
32. Виявлення та діагностування дітей, що постраждали від сексуального насильства.
33. Особливості реабілітаційної допомоги потерпілим від фізичного насильства.
34. Особливості реабілітаційної допомоги потерпілим від психологічного насильства.
35. Особливості реабілітаційної допомоги потерпілим від сексуального насильства.
36. Соціально-демографічні особливості суїцидальної поведінки.
37. Психологічний контекст суїцидальної поведінки.
38. Особистісні передумови суїцидальної поведінки.
39. Ознаки наявності суїцидального наміру.
40. Психодіагностика схильності до суїцидальної поведінки.
41. Профілактика і корекція суїцидальних намірів.
42. Особливості реабілітаційної допомоги підліткам, що знаходяться у стані суїцидального розладу.
43. Поняття «адикція» та «адитивна поведінка».
44. Причини виникнення адитивної поведінки.
45. Поняття «співузалежнення».
46. Вплив психоактивних речовин на організм людини.
47. Прийоми та засоби реабілітації тютюно- та алкозалежних.
48. Наркотична залежність та можливості її психологічної реабілітації.
49. Поняття «статеві стосунки».
50. Основні чинники виникнення схильності до ранніх статевих стосунків.
51. Негативні наслідки ранніх статевих стосунків.
52. Поняття «сексуальність», етапи формування сексуальності та статевого потягу.
53. Програма статевого просвітництва.
54. Психологічна реабілітація негативних наслідків ранніх статевих стосунків.
55. Загальне поняття реабілітації, її сутність і види.
56. Основні компоненти реабілітації.
57. Предмет, завдання реабілітаційної психології.
58. Фази реабілітаційного процесу.
59. Основні принципи виконання програми реабілітації.
60. Етапи визначення реабілітаційної програми.

4.6. ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ВІДХИЛЕНЬ У ПОВЕДІНЦІ ОСОБИСТОСТІ

1. Як визначається поняття «норма» у різних наукових підходах?
2. Яке значення має «соціально-вікова норма» у контексті девіантної поведінки?
3. Які основні ознаки девіантної поведінки?
4. Дайте перелік основних підходів до класифікації поведінкових розладів.
5. Критерії нормативної (адаптивної) та «відхиленої» (дезадаптивної) поведінки – дайте визначення.
6. В чому сутність біологічних і соціальних передумов виникнення поведінкових девіацій?
7. Соціально-психологічні чинники формування девіантної поведінки
8. Які інші фактори, крім психологічних, можуть впливати на соціальну дезадаптацію?
9. Проаналізуйте несприятливі стилі сімейного виховання як чинник девіантної поведінки особистості.
10. Які існують поведінкові розлади дорослого віку?
11. Дайте класифікацію видів девіантної поведінки в залежності від способу взаємодії з реальністю.
12. Що таке «делінквентна поведінка» та як вона проявляється?
13. Наведіть приклади адиктивної поведінки, чим вона обумовлена?
14. Девіантна поведінка, що ґрунтується на гіперздібностях – наведіть приклади та опишіть «профіль» девіанта.
15. Які існують провідні сучасні теорії агресії в психології?
16. Назвіть причини агресивної поведінки особистості.
17. Дайте повне визначення поняття «агресивна поведінка».
18. Які вікові особливості агресивної поведінки особистості?
19. Охарактеризуйте особливості агресивної поведінки у підлітків.
20. Опишіть гендерні особливості прояву агресивної поведінки.
21. Дайте визначення поняттю «суїцидальна поведінка»
22. В чому сутність соціальної теорії суїциду.
23. Дайте характеристику психоаналітичної теорії З. Фрейда
24. В чому сутність психопатологічного підходу до проблеми суїциду?
25. Назвіть основні чинники суїцидальної поведінки.
26. Особливості прояву суїцидальної поведінки – які етапи та їх ознаки ви знаєте?
27. Депресія – дайте перелік основних критеріїв.
28. Які особливості суїцидальної поведінки у дітей та підлітків?
29. Дайте визначення поняттю «адиктивна поведінка»
30. Які основні фази обумовлюють циклічність залежної поведінки?
31. Перерахуйте основні чинники формування залежної поведінки.

32. Які біологічні, індивідуально-психологічні та соціальні фактори сприяють формуванню залежної поведінки?
33. Риси залежної особистості за Менделевичем – це... дайте перелік.
34. Перерахуйте основні форми залежної поведінки.
35. В чому сутність психічної та фізичної залежності?
36. Які існують хімічні види адиктивної поведінки?
37. В чому різниця між побутовим пияцтвом і алкоголізмом?
38. Які види залежності при наркоманії?
39. Розкрийте сутність харчової адикції.
40. Перерахуйте нехімічні види адиктивної поведінки.
41. Що таке «гемблінг»?
42. Дайте визначення терміну «співзалежність».
43. Основними ознаками співзалежності є... - дайте перелік.
44. Дайте визначення поняттю «статева ідентичність»
45. Які основні функції виконує сексуальність?
46. Що таке «сексуальна норма» і «сексуальне здоров'я»?
47. Які форми девіантної статевої активності ви знаєте?
48. Назвіть основні чинники формування статевого відхилення.
49. Як проституція пов'язана з іншими девіаціями?
50. Яку роль відіграє сім'я при формуванні статевого відхилення?
51. Які основні напрямки психологічної допомоги при поведінкових девіаціях ви знаєте?
52. В чому сутність психологічної профілактики?
53. Основними методами психологічного впливу є ... дайте перелік.
54. Провідними завданнями психологічного втручання (інтервенції) є:... дайте перелік.
55. Опишіть основні особливості профілактично-корекційної роботи делінквентної поведінки підлітків.
56. З яких етапів складається сімейна психотерапія делінквентних підлітків?
57. Що таке дисфункціональна сім'я?
58. Дайте характеристику основних етапів роботи психолога з дисфункціональними сім'ями.
59. Які є методи психокорекції важковиховуваних дітей?
60. Поясніть методи психокорекції агресивності у дітей.
61. Обґрунтуйте методи психокорекції тривожності у дітей.
62. Розкрийте зміст методів психокорекції самооцінки особистості.
63. Які є особливості функціонування телефону довіри?
64. Поясніть особливості роботи груп Анонімних Алкоголіків та Анонімних наркоманів (АА та АН).
65. Які основні етапи, завдання та структура корекційної програми для підлітків зі схильністю до девіантної поведінки?

5. ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

ПЕРШИЙ БЛОК

Розгляньте запропоновану ситуацію звернення військовослужбовців за психологічною допомогою. Письмово дайте відповіді на питання:

1. Сформулюйте свої перші 2-3 репліки і запитання.
2. Яка скарга і який запит у цього клієнта?
3. З якою проблемою клієнта Ви будете працювати?
4. Підходи якої консультативної парадигми більше відповідають можливостям задоволення запиту клієнта?
5. Сформулюйте завдання, які Ви будете вирішувати в роботі з цим клієнтом?
6. Яку мету ви будете реалізовувати в процесі консультаційної роботи?
7. Які психотехніки Ви можете застосувати в роботі з цим клієнтом?
8. Яким чином ви будете відслідковувати позитивну динаміку в роботі з цим клієнтом?

Ситуації

Ситуація 1. Військовослужбовець, який перебуває на першій лінії оборони: «Щодня вранці, десь між 3 і 5 годинами, я прокидаюсь від моторошного відчуття жаху всередині, сильного серцебиття і тремору тіла. Щоб заспокоїтися, мені потрібно декілька годин, але ранкові обстріли підсилюють відчуття страху та самопочуття погіршується. Такий стан триває вже понад 1,5 місяці».

Ситуація 2. Солдат С., 21 рік, призваний за мобілізацією, направлений у район ведення бойових дій: «Це жах... просто жах... цей свист бомб, які летять на тебе зверху... ці звуки вибухів... я не можу себе контролювати... мене ніби якась сила піднімає і штовхає бігти світ за очі, рятуватися, шукати безпеку...спочатку мене ловили побратими, потім до мене приставили одного військовослужбовця, який завжди поруч зі мною і тримає мене під час вибухів...Лейтенант, командир взводу, думає, що я симулянт, що хочу комісуватися або й дезертирувати. Погрожує мені в'язницею, говорить, щоб я взяв себе в руки. Та й побратими деякі глузують з мене, називають слабаком, не хочуть мати зі мною справу. Що мені робити? Адже я не в силах контролювати себе...».

Ситуація 3. Військовослужбовець, 39 років: «Вперше я потрапив на війну в 2014 році. Живим вийшов з Іловайського котла, потім було

Дебальцеве. Дивом вижив. Але тоді полягло дуже багато моїх побратимів, близьких друзів, які стали для мене, як рідні. Потім вночі, напевне, у снах чи наяву, я вже й розрізнити тоді перестав, де що, вони приходили до мене, розповідали багато... що саме? я вже і не пам'ятаю... з того часу щоранку прокидаюся геть втомлений, ніби і не спав... дружина змусила мене звернутися до лікаря, мені прописали снодійне, від таблеток стало трохи краще. Коли в лютому росія напала на Україну, мене з побратимами відправили на схід. Бив москалів, за себе, за живих і полеглих. Не можу говорити, які саме завдання я виконував, але працював переважно вночі. Вдень відпочити також було ніколи. Очі закривав, де прийдеться і коли прийдеться. Почалися головні болі, іноді хочеться просто померти, бо сил вже ні на що немає...».

Ситуація 4. До психолога звернувся солдат Р.: «Вперше я потрапив на «нульовку» у червні 2022 року. Я був зовсім без досвіду бойових дій, хоч нас дуже добре підготували в навчальному центрі. Був перший бій, точніше, навіть не бій, а артобстріл – таке запам'ятаєш на все життя... тоді були наші перші втрати... мене залучили до евакуації двохсотих, моїх побратимів... рештки, кров, нутрощі... мало хто був цілий... всі понівечені, що й не впізнати, деякі дуже обгоріли... цей запах горілого людського тіла... після цього мені зовсім не хочеться їсти... а якщо у страві є м'ясо, то починає так нудити – до блювоти... це вже місяць таке... Через те, що схуд майже на 7 кг, сил не вистачає робити те, що я до цього робив, навіть спорт не допомагає...».

Ситуація 5. Військовослужбовець штаб-сержант К.: «Я не хотів до вас йти. Мене направив до вас командир. Тому я тут. Що сталося? Нас накрило, коли ми були у бліндажі – я та троє моїх побратимів. Я вижив, Андрій, Борис і Влад загинули. Мені не хочеться жити, що вже говорити про якісь буденні речі – щось прибирати, доглядати за собою і своїми речами, митися, голитися... не бачу в цьому ніякого сенсу... це така дрібнота, в порівнянні з життям і смертю...»

Ситуація 6. Військовослужбовець С.: «Ненавиджу їх, наших медиків. Це байдужі кати в білих халатах. Навіть гірше – вбивці. Їм байдуже, що з тобою, у них конвеєр – того в морг, тому руку-ногу відчикрижити. І знань у них – нуль, особливо у молодих, які вчилися по інтернету. Я з ними взагалі не розмовляю, посилаю відразу на три літери. А фельдшера з нашого медпункту, коли я одужав і повернувся в частину, лудь не вбив – добре, що відтягнули. Та ще курва. Підстрілили мене, попали у ногу, у стегно, артерію не перебило, але кров лилася, як з доброго кабана. Що і як було – не пам'ятаю, був без свідомості. Фельдшериця перетягнула мені ногу майже в паху. Поки мене загрузили, поки довели, поки виграли, нога стала чорна – вона ж кров зупинила, а час накладення турнікету на зазначила. Ледь без ноги не залишився. Тепер хай іде під три чорти. Нікого до неї на гарматний постріл не

пускаю, і в підрозділі її бачити не бажаю. Самі впораємося, як щось трапиться».

Ситуація 7. Санінструктор, 27 років, призваний за мобілізацією: «На моїх руках померли десятки побратимів. Про смерть і життя можу розповідати годинами, історій життєвих – сотні. Іноді здається, що смерть ходить десь невидимо поруч, а я її воїн. Мені нічого не хочеться, абсолютно нічого. Попереду лише кров і смерть побратимів, особливо тих, кого міг врятувати, але не встиг. Закриваю очі і переді мною виринає останній погляд померлого, якому я закривав очі своєю рукою. Поранений, якого можна було врятувати, якби машина прийшла вчасно. Відтоді я втратив останню надію на те, що все буде добре».

Ситуація 8. Командир підрозділу, 41 рік: «Мене відпустили на 5 днів у відпустку за сімейними обставинами. Приїхав до родини, всі були так раді мене бачити. І я був радий. Хотів побачитися з батьками, з друзями. На другий день після прибуття ми – я, дружина, син, якому 10 років – пішли до моїх батьків у гості. Трохи випили. Раптом почули сигнал повітряної, я якось напружився сильно і скомандував усім в укриття. Батьки і дружина якось дивно сприйняли мою команду, сказали, що тривоги постійно і вони ніколи не йдуть в укриття, бо по райцентру з початку війни жодного разу не прилітало. Але я приставив пістолет до скроні дружини, яка відмовлялася перейти у безпечне місце, і з погрозою – або вона піде, або я її застрелю, змусив її піти в укриття. Наступного дня дружина подала на розлучення. Мені так соромно за свій вчинок, я такий винний перед дружиною, сином, батьками».

Ситуація 9. До психолога звернувся заступник командира роти з МПЗ: «У ЗС України я з 2014 року, виконував бойові завдання у Донецькому аеропорту, не один десяток кацапів відправив на той світ. Після повернення до мирного життя почалися проблеми зі сном, постійно згадувалися бої, ніби повертався туди у реальність, уві сні розмовляв з побратимами, віддавав команди, намагався їх врятувати і врятувати себе, став якимось чужим для дружини, дітей, заводився з півоберта. 6 років зі мною працювали психологи і психотерапевти, їздив на психологічну реабілітацію у Карпати, стало набагато краще. А з лютого, коли почув вибухи, звук прильотів, ревіння сигналу повітряної тривоги, все повернулося, ніби нікуди і не зникало. Пішов воювати, але стан не покращується, заважає мені добре бити орків. Допоможіть».

Ситуація 10. Старший офіцер, 40 років: «Моїм завданням стало супроводжувати полонених від місця обміну до місця реабілітації. За ті кілька годин, коли ми перебуваємо разом, я мимоволі стаю свідком жахливий розповідей про перебування наших воїнів у полоні. Після їх розповідей мені почали регулярно снитися 71 нічні жахіття, у яких я постійно потрапляю у полон до ворога, де зазнаю жорстоких тортур і катувань. Я став довго

засинати, вночі прокидаюся весь у холодному поту, від кожного шереху у кімнаті також прокидаюся, постійно втомлений, виснажений, немає ні фізичних, ні моральних сил. Прошу допомогти подолати свій стан».

Ситуація 11. Ветеран російсько-української війни: «Всю війну я був на передовій. Іноді нас виводили на ротацію, але навіть тоді я подумки був на війні. Ненавидів ці ротації, бо треба було повертатися у мирне життя, дивитися на ситі і п'яні морди цивільних, які розважаються, п'ють-гуляють, коли наші хлопці йдуть на смерть, захищаючи нашу землю від ворога. Декількох таких гуляк я приводив до тями кулаками. Бувало, що й сам отримував, але не часто. Ненавиджу їх, готовий не тільки їх бити, а й убивати. У мене злості й гніву у такі моменти аж по вінця. Добре, що зброю не привіз з собою, а то б.... Не скажу, що це мені сильно заважає жити, але моя дружина поставила умову, або я йду до психолога і лікуюся, або вона йде від мене... я сильно її кохаю, вона неймовірна жінка, матір моїх дітей... і я почав боятися себе, свого такого стану, агресивного... прошу вас, допоможіть мені».

ДРУГИЙ БЛОК

1. Які комунікативні техніки консультативної допомоги використовує консультант у наведеному прикладі? На запитання про сімейне життя клієнт розповів, яка в нього чудова дружина.

- Клієнт: «Вона надзвичайна жінка... Просто надзвичайна...»
- Психолог: «У такому разі з нею, мабуть, нелегко жити?»
- Клієнт: «Так, чорт, забирай! Не те слово...»

- a) Емпатія
- b) Інтерпретація
- c) Конфронтація
- d) Саморозкриття

2. Які комунікативні техніки консультативної допомоги використовує консультант у наведеному прикладі?

- Клієнтка: «Мені погано. Просто погано — і все».
- Психолог: «Мабуть, це відчуття найбільше змушує Вас зосередитися саме на цьому формулюванні».
- Клієнтка: «Не знаю».
- Психолог: «Зараз, коли Ви кажете «Не знаю» , Ви справді тільки «не знаєте», чи присутні й ще якісь відчуття?»

Клієнтка: «Розумієте, так важко про це говорити... Коли болить душа, коли я розумію, що допомогти мені ніхто не в змозі...» (плаче).

- a) Конфронтація

- b) Прояснення
- c) Емпатичне слухання
- d) Саморозкриття

3. Оберіть коректне висловлювання психолога-консультанта до цього запиту:

Клієнтка: вчора я була така втомлена - прийшла ввечері з роботи додому, а мій син знов нічого не зробив по дому. Я вкотре підвищила голос на нього (на сина-підлітка) і ми знов посварилися. Сьогодні у мене нестерпний головний біль, я ледь тримаю себе в руках, а він – ніби нічого і не було. Я у відчаї!

- a) А навіщо ви підвищували голос на свого сина? Ви не повинні були підвищувати голос на сина. Це може призвести до негативних наслідків у ваших стосунках.
- b) Ви впевнені, що криком можна досягти мети?
- c) Так, дійсно, я бачу як ви переживаєте. Здається, ви зараз переживаєте багато емоцій: гнів, розчарування, емоційне виснаження. Розкажіть, будь ласка, детальніше про те, що сталося.
- d) Ваш син, ймовірно, не усвідомлює, як його поведінка впливає на ваше самопочуття. Спробуйте спокійно поговорити з ним про це.

4. Визначте, яка техніка використовується консультантом у наведеному прикладі:

Клієнт: Я так чекав сьогоднішньої зустрічі тому, що повинен багато про що розповісти.

Консультант: Так, але Ви спізнилися на 15 хвилин і тепер уже ось скільки часу сидите зі схрещеними руками.

- a) постановка питань
- b) конфронтація
- c) відображення почуттів
- d) саморозкриття

5. Визначте, яка техніка використовується консультантом у наведеному прикладі:

– Клієнт: Я не знаю, як жити далі. Іноді думаю, що потрібно все кинути і йти працювати, а іноді здається, що краще продовжувати навчання, але я не знаю що вибрати.

– Консультант: У вас відбувається внутрішня боротьба за подальше самовизначення в житті і важко вирішити, який з двох шляхів більш правильний.

– Клієнт: В цьому році нещастя йдуть одне за іншим. Боліла дружина. А потім ця аварія, яка переповнила чашу, а тепер ще операція сина ... Мені здається, що неприємності не закінчаться.

– Консультант: Здається, що проблеми ніколи не закінчаться, і Ви питаєте себе, чи завжди це буде так?

- a) перефразування, узагальнення, уточнення
- b) конфронтація
- c) відображення почуттів
- d) саморозкриття

6. Визначте, яка техніка використовується консультантом у наведеному прикладі:

– Клієнтка: У мене проблеми з батьком. Він старіє і дуже самотній. Приходить і сидить цілий день. Я відчуваю, що повинна його чимось зайняти, кидаю всі домашні справи, недостатньо уваги приділяю дітям. Я б хотіла допомогти батькові, але чим далі, тим важче мені це вдається.

– Консультант: Я думаю, що можу зрозуміти, яку провину Ви відчуваєте. Мама моєї дружини овдовіла і також дуже самотня. Вона приходить завжди невчасно і сидить годинами. Мені важко виглядати задоволеним і я відчуваю провину за те, що буваю таким егоїстом.

- a) перефразування, узагальнення, уточнення
- b) конфронтація
- c) відображення почуттів
- d) саморозкриття

7. Визначте, яка техніка використовується консультантом у наведеному прикладі:

– Клієнтка: Про це важко не тільки говорити, а й навіть думати. Вже давно у мене немає ніяких відносин з чоловіками, і тепер я не знаю, як поставитися до цієї можливості, яка з'явилася зараз.

– Консультант: Сумно дивитися, як Ви боїтеся і уникаєте того, чого Вам хотілося б.

– Клієнтка: Без сумніву, я не знаю, чи підходить він мені. Він здається дуже милим і у нього є все, чого мені хотілося б. Я не знаю...

– Консультант: Ви стривожені і не можете вирішити, чи хочете Ви бути з цим чоловіком.

– Клієнтка: Так. І так буває завжди, коли я думаю про це. Коли хтось піклується про мене, я тікаю від нього, коли хтось не хоче мене, я хочу його. Що за каша! Чи зможу я коли-небудь змінити ситуацію?

– Консультант: Ви відчуваєте себе розгубленою, думаючи, що намагаєтеся втекти завжди, коли хтось піклуватиметься про Вас.

- a) перефразування, узагальнення, уточнення
- b) конфронтація
- c) відображення почуттів
- d) саморозкриття

8. У наведеному прикладі клієнтка скаржилася консультантові на те, як її емоційно «вимотує» робота. Виберіть, будь ласка, найбільш прийнятний варіант саморозкриття консультанта:

Клієнт: Я танцюю на сцені вже третій рік, але щоразу перед кожним виступом у мене тремтять руки і ноги... всередині все перевертається... і мені здається, що ще одна секунда – і я впаду... і мені більше ніколи не дадуть хорошу роль...

a) Я теж виступала на сцені, коли навчалася у музичній школі. Перед кожним своїм виступом я зазвичай з'їдала шоколадку або шоколадний батончик, щонайменше. Знаєте, допомагало.

b) Коли я тільки-но почала працювати, я теж дуже хвилювалася перед тим, як виступати перед аудиторією... Але я думаю, що в процесі спільної роботи ми зможемо знизити ваші неприємні почуття.

c) Я знаю, що ви маєте на увазі. Коли я була студенткою, я займалася бальними танцями. Одного разу мій партнер запізнився на виступ. Я досі не можу забути цих страшних хвилин очікування. Я все думала: «Раптом не прийде, раптом не прийде». А я витратила стільки грошей на те, щоб пошити гарний костюм і зробити пристойний макіяж. Отже, давайте продовжимо розмову про ваші виступи.

d) Розумію, у мене теж іноді тремтять руки і ноги.

1. У наведеному прикладі клієнтка скаржилася консультанту на те, що з віком вона стає все більш дратівливою:

Уривок із сесії та три варіанти саморозкриття консультанта наводяться нижче. Виберіть, будь ласка, найбільш прийнятний варіант саморозкриття.

Клієнт. Я не можу дивитися телевізійні програми... Реклама, яка перериває фільм на найцікавішому місці, просто виводить мене з себе... Ви навіть не уявляєте, як моїм близьким... Мені здається, що вони перестануть дивитися телевізор лише заради того, щоб не бачити, як я нервуюсь...

a) Я раніше теж не любила дивитися рекламу по телевізору, але я знайшла вихід із становища. Тепер під час реклами я роблю собі щось приємне. Наприклад, дзвоню подрузі.

b) Чесно кажучи, мене теж іноді дратує, коли фільм переривається на найцікавішому місці. У яких ще ситуаціях ви відчуваєте такі почуття?

c) Так, так, знайома картина. Два дні тому я сіла дивитись телевізор, і що ви думаєте, фільм був дуже нудний. Але я налаштувалася його дивитися... Дуже шкодую про це, бо витратила стільки часу даремно, та ще, як ви кажете,

нікчемна реклама... Я вас чудово розумію. Отже, давайте продовжимо нашу розмову.

d) Я теж часто відчуваю себе занадто дратівливою.

2. Яку техніку психоконсультування застосував консультант за цим фрагментом?

– Клієнт: «Знаєте, я вже у Вас у третього консультуюся, і враження одне: або я чогось не розумію, або мене не хочуть розуміти».

– Психолог (після паузи): «Чи не здається Вам, що один із способів позбутися напруження, яке Ви пов'язуєте з бажанням щось зрозуміти, — це відвідання психолога? Користь від цього багатократна. Почуття власної значущості зростає: я – загадка. Відповідальність із себе Ви знімаєте: нехай вони думають. Прийняте рішення відкладається, чи не так?».

a) Психолог використовує техніку перефразування.

b) Психолог використовує техніку активного слухання.

c) Психолог використовує техніку рефлексії.

d) Психолог використовує техніку інтерпретації.

3. До якого етапу психоконсультування у наведеному прикладі належать репліки?

«На жаль, на сьогодні наш час вичерпано. Наша наступна зустріч, як ми і домовлялися, може відбутися у вівторок о 14 годині. Якщо Ви приймете остаточне рішення про нашу спільну роботу в тому обсязі, який ми визначили, будь ласка, зателефонуйте мені напередодні».

a) Завершення консультування.

b) Постановка цілей консультування.

c) Обговорення домашнього завдання.

d) Аналіз результатів консультування.

4. Як можна було б інакше завершити психоконсультативну бесіду?

«Сьогодні ми стільки обговорили... і знаєте, мені здається, наче ще більше залишилося не висловленим. Якщо Ви справді вирішили розібратися в собі, я чекатиму на Ваш дзвінок до кінця тижня, щоб визначити точніше розклад нашої роботи»

a) «На жаль, наш час вичерпано. Наша наступна зустріч, як ми і домовлялися, може відбутися у вівторок о 14 годині.»

b) «Дякую Вам за нашу зустріч. Я буду радий допомогти Вам у вирішенні Ваших проблем.»

c) «Я бачу, що Вам важливо продовжити нашу роботу. Я готовий зустрітися з Вами знову, коли Вам буде зручно.»

d) «Я думаю, що Вам потрібен час, щоб обдумати все, що ми сьогодні обговорили. Будь ласка, зателефонуйте мені, коли будете готові до наступної зустрічі.»

13. Які важливі моменти в постановці точного психологічного діагнозу, за наведеним прикладом, слід враховувати консультанту, щоб висувати й формулювати подальші гіпотези?

Для того, щоб одержати інформацію про конкретні ситуації, консультантові доводиться спеціально ставити питання про те, як саме розгортається взаємодія дитини з батьками, що вони говорять один одному, чому і як спалахують суперечки, що саме є підставою для занепокоєння й підозр.

- a) Вік дитини та її рівень розвитку.
- b) Особливості сімейної атмосфери та взаємин у сім'ї.
- c) Наявність психотравмуючих факторів у житті дитини.
- d) Індивідуальні особливості дитини, її темперамент, характер, здібності.

14. Який з цих заходів психологу потрібно виконати в першу чергу у наведеному прикладі?

Наташа, 13 років. Звернулася вчителька зі скаргою на зниження успішності, роздратованість, неприємність під час уроку. Із бесіди з мамою з'ясувалося, що в дівчинки було дещо прискорене статеве дозрівання – перша менструація в 11 років. Вона страждала від надлишкової ваги – при зрості 150 см вага була 60 кг.

У цьому навчальному році в школі змінився вчитель фізкультури, прийшов «молодий і суворий». Він почав глузувати з Наташиної фігури, з її низьких досягнень із фізкультури. З інших предметів дівчинка встигала на «відмінно», готувала домашні завдання по 3-4 години на день.

Після зауважень учителя дівчинка вирішила «виправити фігуру», посилено зайнятися фізкультурою та дієтою. У результаті дівчинка має вагу 30 кг, припинилася менструація. Незважаючи на це, вона виконує протягом дня по 100 присідань, готує домашні завдання стоячи, обмежує себе в їжі – вживає в основному капусту й огірки, п'є чай без цукру. На вмовляння матері з'їсти що небудь реагує гнівом або плачем. Хворою себе дівчинка не вважає, а мати не хоче показати її лікарю, «щоб не образити доньку».

При патопсихологічному обстеженні зафіксована виснаженість психічних процесів. Обсяг і концентрація уваги не порушені, переключення утруднене. Механічне й смислове запам'ятовування успішне. Порушень мислення та інтелекту не помічається. Самооцінка висока за параметрами «розум», «характер», «товариськість»; низька за параметрами «врода» і «щастя». При виконанні методики «Минуле – сучасне – майбутнє» дівчинка описує себе в минулому як «гладку ненажеру, потвору». Зараз – «нормальну, слабку, плаксиву», у майбутньому – «струнку, вродливу, спокійну». При

описуванні картин ТАТ всі описи пов'язані з проблемою їжі: персонажі годують один одного; обговорюють смачні страви. Улюбленим заняттям дівчинки є приготування страв, прикрашання столу. При дослідженні за ПДО виявлено добре виражену акцентуацію істероїдного та епілептоїдного типу.

а) Пояснити мамі дівчинки серйозність ситуації й необхідність негайного звернення до лікаря.

б) Провести психокорекційну роботу з дівчинкою, спрямовану на: формування адекватної самооцінки; навчання навичкам саморегуляції емоційного стану; корекцію харчової поведінки.

с) Запропонувати мамі дівчинки сімейну консультацію.

д) Надати інформацію про ресурси, де можна отримати допомогу: Сайт Української спілки психотерапевтів; Сайт Національної психологічної асоціації України; Сайт Всеукраїнської асоціації психотерапевтів.

15. Якою має бути поведінка консультанта у наведеній ситуації?

Клієнтка: жінка 30 років, одружена, має трьох дітей, старшому з них – 10 років. Проблема, з якою вона звернулася за допомогою, – труднощі в ухваленні рішення: зберегти шлюб чи розлучитися з чоловіком, якого вона характеризує як людину, що не піклується про неї і дітей, повністю поглинуту своєю роботою, нудного й самовдоволеного.

Чоловік відмовився брати участь у консультуванні, стверджуючи, що з ним усе гаразд, а лікуватися потрібно дружині, тому що це її проблема.

Клієнтка стверджує, що розлучилася б негайно, якби не діти, яким, на її думку, потрібний батько. Головні її труднощі полягають у необхідності прийняття рішення: зберегти родину, тобто вибрати стабільність, незважаючи на стосунки з чоловіком, або все-таки розлучитися, тобто ризикнути, – власне кажучи, змінити своє життя.

Один із прийнятних виходів вона вбачає в збереженні родини з іншим чоловіком (або чоловіками) з метою задоволення своїх емоційних і фізичних потреб. У цьому конкретному випадку в консультанта виникає багато ціннісних питань.

Однією з причин збереження шлюбу клієнтка вважає інтереси дітей.

Що думає про це консультант? Що для дітей більш важливо: мати обох батьків за умови невдалої моделі взаємин чоловіка й жінки чи краще стати свідками розлучення? Що взагалі думає консультант про шлюб, родину, розлучення, значення родини для дітей? Клієнтка говорить про позашлюбні зв'язки. Що думає консультант про їх правомірність? Корисні чи деструктивні ці зв'язки для майбутнього клієнтки? Що думає консультант про безпеку й ризик у житті людини? Від відповідей на задані питання значною мірою буде залежати і процес консультування та його результат.

а) Консультант має зберегти нейтральну позицію й не давати клієнтці порад щодо того, чи розлучатися їй з чоловіком.

b) Консультант має допомогти клієнтці усвідомити свої почуття й потреби.

c) Консультант має проінформувати клієнтку про можливі наслідки розлучення для неї й дітей.

d) Консультант має допомогти клієнтці розробити план дій, який буде найкращим для неї й її дітей.

16. Чи може психолог, з точки зору етики, порадити клієнту звільнитися у наступній ситуації?

Ситуація:

- Клієнт на сесії розповідає психологу про свої проблеми на роботі.

- Клієнт: «Я не знаю, що робити. Я перебуваю на межі звільнення. Мені здається, що ця робота не для мене».

- Психолог: «Розкажіть докладніше про вашу роботу. Що вас у ній не влаштовує?»

- Клієнт: «Мене не влаштовує низька зарплата, погані умови праці та постійні конфлікти з колегами».

- Психолог: «А що ви вже пробували зробити, щоб вирішити ці проблеми?»

- Клієнт: «Я намагався поговорити з начальником, але він нічого не хоче змінювати».

- Психолог: «Я розумію вашу важку ситуацію. Звільнення - це серйозне рішення, до якого не варто вдаватися поспішно. Давайте спробуємо розібратися у вашій ситуації і знайти способи поліпшити її».

a) Так, психолог може порадити клієнту звільнитися, оскільки він володіє знаннями і досвідом.

b) Ні, психолог не може давати поради, оскільки клієнт сам є експертом у своєму житті.

c) Психолог може давати поради, але тільки в загальних рисах, не торкаючись конкретних рішень.

d) Психолог може ставити запитання і пропонувати вправи, допомагаючи клієнту самостійно прийти до рішень.

17. Що повинен зробити психолог у наведеній ситуації, з точки зору етики? Який варіант відповіді є правильним?

Психолог відчуває, що не справляється з терапією клієнта:

- Клієнт: «Я не можу більше так жити. Мені здається, що я божеволію»

- Психолог: «Я розумію ваш стан. Розкажіть, що вас турбує»

- Клієнт: «Я постійно відчуваю тривогу і страх. Мені здається, що за мною хтось стежить»

- Психолог: «А як давно ви відчуваєте ці почуття?»

- Клієнт: «Уже кілька місяців. Я пробував різні методи, але нічого не допомагає»

- Психолог: «Я бачу, що вам дуже важко. Я хочу вам допомогти, але, на жаль, я відчуваю, що не маю достатньої компетенції в цій галузі»

- a) Продовжити терапію, оскільки він уже почав роботу з клієнтом.
- b) Припинити терапію і повернути клієнту гроші.
- c) Перенаправити клієнта до іншого психолога, який має більш відповідний досвід.
- d) Запропонувати клієнту звернутися до лікаря-психіатра.

18. 3 точки зору етики, як психологу слід діяти в наведеній ситуації?

Штатний внутрішній психолог банку консультує співробітницю, яка прийшла до банку з проблемою нав'язливих страхів. Клієнтку постійно переслідує відчуття, що за нею стежать, що хтось намагається її вбити або завдати їй іншої шкоди. Проблема ускладнюється негативним впливом на колег по роботі, рівень невротизації яких досяг критичної позначки.

Прохання керівництва банку полягає в тому, що «необхідно створити умови для звільнення», оскільки основним обов'язком психолога є «підвищення продуктивності праці співробітників».

- a) Психолог повинен виконати вказівку керівництва і створити умови для звільнення співробітниці.
- b) Психолог повинен відмовитися виконувати вказівку керівництва і продовжувати консультувати співробітницю, захищаючи її інтереси.
- c) Психолог повинен запропонувати керівництву альтернативні рішення, які дозволять зберегти робоче місце співробітниці (наприклад, переведення на іншу посаду).
- d) Психолог повинен повідомити про цю ситуацію в професійну асоціацію психологів для отримання етичної консультації.

19. Які дії повинен вжити психолог до наведеної ситуації?

Психолог консультує клієнта, який має проблеми з довірою. Клієнт розповідає про свої страхи та підозри щодо оточуючих, а також про те, що йому важко налагодити близькі стосунки.

Під час консультації психолог робить запис у блокноті, де описує ключові моменти розмови та свої спостереження. Після консультації психолог випадково втрачає блокнот у громадському транспорті.

- a) Психолог не повинен нічого робити, адже він не розкрив конфіденційну інформацію про клієнта у записі.
- b) Психолог повинен повідомити клієнта про втрату блокнота і запропонувати йому безкоштовну консультацію для обговорення цієї ситуації.
- c) Психолог повинен звернутися до юриста за порадою щодо того, як йому діяти в цій ситуації.
- d) Психолог повинен забути про цю ситуацію і сподіватися, що блокнот ні хто не знайде.

20. Як психолог-консультант має діяти в цій ситуації, згідно з етичним кодексом?

Під час консультування клієнта з питанням стосунків, психолог-консультант виявив, що його власні моральні та етичні цінності кардинально відрізняються від цінностей клієнта.

- a) Висловити свою думку та переконати клієнта у власній правоті.
- b) Зберігати нейтралітет та не висловлювати свою думку.
- c) Запропонувати клієнту альтернативні варіанти вирішення проблеми, ґрунтуючись на власних цінностях.
- d) Створити безпечну атмосферу, де клієнт зможе самостійно визначити свої пріоритети та цінності.

21. Як психолог-дослідник має діяти в цій ситуації, згідно з етичним кодексом?

Психолог-дослідник проводить дослідження з використанням комп'ютерної програми для тестування когнітивних здібностей. Програма виявила у одного з учасників дослідження значні відхилення від норми.

- a) Повідомити учаснику дослідження про результати тестування та рекомендувати звернутися за допомогою до фахівця.
- b) Перевірити надійність та валідність комп'ютерної програми, а також правильність обробки даних.
- c) Проігнорувати результати тестування, адже вони можуть бути помилковими.
- d) Повторити дослідження з використанням іншого методу.

22. Які дії повинен вжити психолог у наведеній ситуації?

Під час сеансу психотерапії клієнт розкриває вам інформацію про те, що планує вчинити злочин. Ви знаєте, що зобов'язані зберегти конфіденційність, але також розумієте, що дії вашого клієнта можуть призвести до шкоди іншим людям.

- a) Зберегти конфіденційність: Ви пояснюєте клієнту, що зобов'язані зберігати його таємницю і не можете розкрити цю інформацію нікому. Ви пропонуєте йому альтернативні способи вирішення проблеми, які не шкодять іншим людям.
- b) Зваживши ступінь серйозності запланованого злочину повідомити про його намір скоєння: Ви повідомляєте про наміри клієнта до правоохоронних органів, щоб запобігти шкоді. Ви пояснюєте клієнту, що змушені це зробити, щоб захистити інших людей.
- c) Спробувати переконати клієнта відмовитися від своїх намірів: Ви намагаєтесь переконати клієнта, що його план є неправильним і може мати

серйозні наслідки. Ви пропонуєте йому допомогу в пошуку альтернативних способів вирішення проблеми.

d) Попередити можливу жертву. Ви повідомляєте можливій жертві про плани клієнта, але не розкриваєте особистість клієнта.

23. Які з пунктів етичного кодексу психолога порушено у даному випадку?

Психолог проводить групову терапію для людей з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР). Під час сеансу психолог просить одного з учасників групи розповісти про свою травму в деталях. Учасник групи неохоче ділиться своїм досвідом, але психолог наполягає, щоб він продовжував.

a) Психологи зобов'язані всіляко запобігати і не допускати антигуманних наслідків у своїй професійній діяльності.

b) Психологи суворо додержуються принципу добровільної участі клієнта в обстеженнях. Під час роботи з дітьми, пацієнтами з тяжкими розладами (тобто в крайніх випадках) допускаються відхилення від принципу добровільності, але в межах законодавчих норм. Обов'язком психолога є намагання налагодити з клієнтом співробітництво.

c) Психологи повинні утримуватися від будь-яких дій чи заяв, що загрожують недоторканості особи; не мають права використовувати свої знання і становище з метою приниження людської гідності, пригнічування особистості або маніпулювання нею; несуть відповідальність за додержання пріоритету інтересів людини.

d) Психолог не може застосовувати маніпулятивні методи для здобуття прихильності, привернення на свій бік клієнтури, не повинен намагатися стати монополістом у своїй галузі. Про досягнуті результати в теоретичній і практичній психології він зобов'язаний інформувати психологічну громадськість, ділитися набутим під час своєї професійної діяльності досвідом.

24. Чи правильно складено у наведеному прикладі цю анкету?

Шкільний психолог розробив анкету, спрямовану на з'ясування ставлення учнів до заходів, які проводились у школі. Вона складалась із 40 запитань і починалася словами «Чи подобається тобі..?», «Чи хотів би ти..?», «Чи задоволений ти..?», «Чи любиш ти..?». Передбачались відповіді «так» або «ні», що їх повинні були вибрати опитувані.

a) Анкету шкільного психолога, спрямовану на з'ясування ставлення учнів до заходів, які проводились у школі, не можна вважати повністю правильною, адже вона не відповідає деяким важливим методологічним принципам.

b) Так, анкета складена правильно, адже вона дає чітке уявлення про ставлення учнів до заходів, які проводяться в школі.

с) Немає потреби вдосконалювати анкету, адже вона проста та зручна для заповнення.

д) Анкету шкільного психолога, спрямовану на з'ясування ставлення учнів до заходів, які проводились у школі, можна вважати повністю правильною, адже вона відповідає всім методологічним принципам.

25. Які за наведеним прикладом етичні норми порушив психолог?

Клієнт приходять на консультацію до психолога з проблемами самооцінки. Він/вона відчуває себе невпевненим/ою, некрасивим/ою і нецінним/ою. Під час консультації психолог, окрім обговорення проблем клієнта, робить йому/їй компліменти про його/її зовнішність.

- а) Психолог не порушив жодних етичних норм.
- б) Недопущення маніпулювання, об'єктивності, використання професійного статусу.
- в) Недопущення використання професійного статусу, приниження, подвійних стосунків.
- г) Недопущення зловживання довірою, використання професійного статусу, об'єктивності.

26. Які подальші дії психолога є етично правильними у наведеному прикладі?

Психолог консультує клієнта, який має проблеми з тривогою. Під час консультації психолог дізнається, що клієнт також приймає ліки від тривоги, які виписав йому психіатр.

Психолог: Доброго дня, [Ім'я клієнта]. Як ви себе почуваєте сьогодні?

Клієнт: Дякую, нормально. Я трохи нервуюся, адже це моя перша консультація.

Психолог: Не хвилюйтеся, я тут, щоб допомогти вам. Розкажіть, будь ласка, з якими проблемами ви звернулися?

Клієнт: У мене вже протягом декількох місяців спостерігається тривога. Я постійно відчуваю страх і занепокоєння, мені важко зосередитися на чомусь.

Психолог: Чи приймаєте ви якісь ліки?

Клієнт: Так, психіатр виписав мені антидепресанти.

- а) Рекомендувати клієнту припинити прийом ліків.
- б) Проконсультуватися з психіатром, який веде клієнта.
- в) Отримати згоду клієнта на контакт з психіатром і проконсультуватися з ним.
- г) Не рекомендувати клієнту нічого, адже це компетенція психіатра.

27. Чи може психолог написати пост чи статтю про свого клієнта?

Психолог хоче написати пост у соцмережі або статтю про випадок з практики, який, на його думку, буде цікавим та корисним для інших. Психолог

згадує про те, що клієнт мав проблеми з тривогою, і описує методи, які допомогли йому впоратися з нею.

a) Так, психолог може написати пост чи статтю, не питаючи дозволу у клієнта, адже він не розкриває його особисті дані.

b) Так, психолог може написати пост чи статтю, але він має змінити ім'я клієнта та інші впізнавані деталі.

c) Ні, психолог не може написати пост чи статтю про клієнта без його згоди, навіть якщо він змінить ім'я та інші деталі.

d) Ні, психологу не рекомендується писати пости та статті про клієнтів, адже це може негативно вплинути на терапевтичний процес.

28. Які з етичних принципів було порушено психологом у ситуації, що наведена нижче?

Психолог надав своєму знайомому бізнесмену без відповідної освіти методику ММРІ та ключі до неї для того, щоб останній провів тестування свого персоналу та визначив, які працівники не відповідають вимогам. Оцініть дії психолога.

a) Професійна відповідальність, конфіденційність, повага до прав та гідності людини, необхідність інформованої згоди.

b) Етичні правила психологічних досліджень, компетентність, захист інтересів клієнта

c) Психологом було порушено усі принципи етичних норм.

d) Психолог порушив принципи компетентності, конфіденційності, професійної відповідальності та використання психологічних методик в ненаукових цілях.

29. Які з етичних принципів було порушено психологом у цьому прикладі?

Психолог проводить психологічну експертизу за court order для визначення дієздатності особи. Під час експертизи психолог ставить intrusive питання про особисте життя особи, які не стосуються теми дієздатності. Особа repeatedly відмовляється відповідати на ці питання, але психолог продовжує наполягати.

a) Психолог має право вирішувати, на якому етапі консультування або лікування можна дати об'єктивний професійний висновок, а у випадках, коли він не може діяти в інтересах клієнта, роз'яснює йому і батькам (опікунам, піклувальникам) реальний стан справ.

b) Психологи беруть на себе професійну відповідальність за кваліфіковане обстеження, консультування, лікування. Вони домовляються по терміни завершення своєї діяльності або доцільність направлення клієнта до іншого компетентного спеціаліста. Відповідальність з психолога знімається,

якщо він упевнився, що інший спеціаліст узяв відповідальність за клієнта не себе.

с) Психологи повинні утримуватись від будь-яких дій чи заяв, що загрожують недоторканності особи; не мають права використовувати свої знання і становище з метою приниження людської гідності, пригнічування особистості або маніпулювання нею; несуть відповідальність за додержання пріоритету інтересів людини.

д) Психологи, вступаючи у контакт з особами, для яких він є обов'язково-примусовим (наприклад, у разі проведення психологічної експертизи), не мають права змушувати клієнта повідомляти відомості поза його волею, не можуть вживати примусових заходів для одержання даних, крім випадків, коли така інформація сприятиме безпеці навколишніх або самого клієнта.

30. Які перші дії психолога відповідають етичному кодексу у даній ситуації?

Психолог, який веде приватну практику, дізнається від свого клієнта, що інший психолог, з яким клієнт раніше працював, розкрив йому особисту інформацію про іншого клієнта.

а) Зберігати мовчання, адже це не його справа.

б) Поговорити з колегою, який, на його думку, порушив етичні норми, і спробувати вирішити проблему особисто.

с) Звернутися в асоціацію психологів, до якої належить колега, або до етичних комітетів.

д) Написати негативний відгук про роботу колеги в Інтернеті.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Об'єктом оцінювання під час підсумкової атестації є програмні результати навчання здобувачів вищої освіти, які вони демонструють за підсумками опанування матеріалу освітніх компонентів та проходження практичної підготовки, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія.

Оцінювання є обов'язковим елементом присудження освітнього ступеню здобувачам вищої освіти, бо без цього етапу ані Екзаменаційна комісія, ані здобувач вищої освіти не може визначити: чи здобуті необхідні загальні та фахові компетентності професійної діяльності? Який рівень засвоєння змісту освітньо-професійної програми?

До підсумкової атестації (складання Екзамену та захисту кваліфікаційної роботи) допускаються здобувачі вищої освіти, які у повному обсязі виконали вимоги освітньо-професійної програми. Допуск до підсумкової атестації оформлюється наказом.

Доступ до Системи відкривається о 9-00 в день, визначений розкладом підсумкової атестації.

Здобувачу вищої освіти пропонується такі, що ґрунтуються на наведеному у цій Програмі переліку питань:

1) **50 теоретичних тестових завдань** (1 год. 20 хв.), правильна відповідь оцінюється у 1 бал, неправильна відповідь оцінюється в 0 балів;

2) **1 практичне завдання з першого блоку** (1 год. 20 хв.), максимальна кількість балів – 40 балів, відсутність відповіді оцінюється в 0 балів;

3) **10 практичних тестових завдань** (40 хв.), правильна відповідь оцінюється у 1 бал, неправильна відповідь оцінюється в 0 балів.

ВСЬОГО – 100 балів.

За вирішення теоретичних тестових завдань здобувач може отримати до 50 балів.

За вирішення практичних тестових завдань першого і другого блоку здобувач може отримати до 50 балів. При цьому відповіді на практичне завдання першого блоку оцінюється в наступний спосіб:

- розуміння сутності проблеми клієнта та логічність аналізу ситуації;
- обґрунтованість вибору консультативного підходу та методів;
- послідовність і цілісність структури консультаційного процесу;
- професійність і етичність запропонованих рішень;
- уміння узагальнювати, робити висновки та пропонувати рекомендації.

Максимальна кількість балів: 40 (до 5 балів за кожен пункт завдання).

Надалі виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, яка переводиться у національну та шкалу ЄКТС (Таблиця 1).

Критерії переведення оцінок за 100-бальною шкалою у національну шкалу та шкалу ЄКТС

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90–100	Відмінно	A
83–89	Добре	B
75–82		C
68–74	Задовільно	D
60–67		E
35–59	Незадовільно*	FX
1–34		F

* якщо здобувач на Атестаційному екзамені отримав оцінку «незадовільно» (1-59 балів, F~~X~~/F) він вважається таким, що не пройшов атестацію.

До проходження наступного етапу підсумкової атестації (захист кваліфікаційної роботи) він не допускається і підлягає відрахуванню з числа здобувачів вищої освіти, як такий, що не пройшов підсумкову атестацію.